

સુધરેલી રીમ મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુકમ રીવિઝન કમિટિએ તૈયાર કરેલી

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; બુગોળ;
પાઠવાર અધરા રાખેલા તથા ઓડાક્ષર: પાઠના
સવાલ તથા સાર; ડબ્બેટ્સની ફિલ વિગેરે.)

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત

પ્રસિદ્ધ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ના ૧૫મા એપ્રિલ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

પ્રાપ્તના—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

ઢાપવાનું ઠેકાણું—શ્રી "શંકર" પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ.

ચક્રાના પુત્ર કિપર ટાંકી પાલ-સુરત.

સંવત ૧૯૬૭ કિમત રૂ.

૦-૫-૦

૧-N 110
25/10/67

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫૦૭૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૦૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ત્રીજી ઓપડીંગ. અર્થ

વિષય મ ૩૫૩:૮૪૪:૬:૨૫

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કંપની.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાનાં છોક-

શને બાળુવાની ચોપડી

મૂળાક્ષર=રવર અને

વ્યંગન

બારાખડી=૫૬

રમુજી=ગમત આપનારી

જામ=ફાયદો

જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર

જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન

જોગ=લાયક

હકીકત=વાત

સરસ=સારી; મનને

પસંદ પડે એવી

ઉમંગથી=હોંસથી

ચિત્રો=ચિત્રામણુ; છબી

આનંદ=પ્રુશી

હોશિયારી=ખબરદારી

વાક્ય=એક અથવા વધારે

શબ્દો મળવાથી મનમાં

ધારેલો વિચાર જેથી

પુરો જાણવાય તે

વાર્તા=વાત

બોધ=શિક્ષામણુ

બારીક=ઝીણી

મુકામલો=સરખામણી

બૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

અધિકારી=કુપરી

માઢીતી=ખબર

રસીલી=મમન ભરેલી

સંબંધી=વિષે; આખત

સારી=રડી

નમુના=નકલ

નજર કરો=જ્ઞાન આપો;

વિચારો

સામાન્ય=રોજ વપરા-

શમાં આવતી

વર્ણન=વિગતવાર કહેવું

તે; જ્ઞાન

તોળવા=જોખવા; તોલવા

સોદો=માલ; ચીજ

છેતરાશો=કમાશો

ઉનાવળે આંખા ન પાકે=

ધણી ઝડપ કરવાથી

કામ થાય નહિ.

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

ખાનરી=ભરેસો

પોપટીકું=કપત્તકીકું;

સમજ વગરનું

જુની ચોપડી=પાછલી

ચોપડી; બીજી, પહેલી

બાળપોથી

સાર-(૧) બધુવામાં

ઉનાવળ કરવી નહિ.

(૨) જે વાત વાંચવામાં

આવે તે ખરી છે કે

ખોટી તેની જાતે

માઢીતી મેળવવી.

પાઠ ૨. ભાગ ૧.

લિપિ=ભાષા

સિવાય=વગર

બ્રાહ્મણી=બાળબોધ

જુના=પહેલાંના

પંડિતો=વિદ્વાન; બધું

બોલેલા

માથું=કપલો ભાગ

અક=આકાશ

૨) બીજા ધોરણ માટે અકબચિંતનાં મનોપલ્લ પાંચ આના.

અનુસ્વાર=અપડું
 વિસર્ગ=કંઠક હકારનો
 કચ્ચાર થાય એવું
 ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે
 એ ટપકાં ચૂકવાં તે
 પ્રમાણે=મુજબ
 પાઠ ૨. ભાગ ૨.
 નીપજો=થાય
 બહીઓ=સારા અક્ષરનો
 લખનાર
 ભપટાડું=ફસાઈ પડતું
 ભાભચ=સોભ
 નયાં=રોમ વગરના
 જાતે=પોતે
 અઢા=અરોસો; વિશ્વાસ
 ઉઘાંતી=મહેનત
 એન=સુખ; નિરાંત
 ઠાઠ=ડોળ; ભપકો
 ફડકડ=સહેલાણી; છેલ
 ખાલી=નકામે; ફાટ
 અનુકરણ=અપરંપર
 અસહ્ય=અમાઈ
 વિદ્યાભ્યાસ=અભ્યુષણ તે

ઝાઝો=ધણો
 મેળવી=સરખામણી
 પાઠ ૩.
 ટડું=નાનો ઘોડો
 બજાર=ઢાઢ; ચોટું
 દોરે=લખામ પકડીને
 આમળ ચાલે
 છતે=છે
 હડકડતો=પુરેપુરો
 કળિયુગ=ખરાબ વખત
 દૂર=છેડે
 બૂમ=હાંક
 મુદ્દિ=અક્ષર
 ફરી મછ=જતી રહી
 રાજના કુંવર જેવા=
 કામળ
 ખરે ખપોરે=મન્યાને
 હિંકારે=ચલાવે
 ખર્ચપાન=ખરડો; ટક
 કરમાઈ=અજવાઈ
 જોસખંધ=જોરથી
 આવક=જેન ધર્મ ખાનનર
 સંધ=જાગ્યોઓનું ટોળું

ધાતકી=દયા વમરનો;
 નિર્દય; કૂર
 ભાર=વજન; બોલો
 વીખરાઈ જશે=અછવાઈ
 જશે
 ખમે=ખાધે
 વખતસર=ખરાબર વખતે
 પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી
 જવા આવવાને માટે
 બાધેલો રસ્તો
 તોફાન=મસ્તી
 શીકે મોટે=વીલે મોટે;
 દીલગીર ચહેરો
 પસ્તાયા=દીલગીર થયા
 સલાહ=વિચાર
 દશા=હાલ; હાલત; દશા
 સાર=આપ બુદ્ધિએ
 જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ
 પ્રલયકાર; માટે આપણી
 પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
 ચાલવું; પણ આપણી
 બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે
 કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ચી
પુરુષ; વરવહુ
ધનિની ભક્તિ=ધનરત્ન
ભગ્ન
તાં=સુભાવતાં;
કાલતા
નરસિંહ ચાલસ=વૈશાખ
સદ ચાલસ
રૂપ=દેખાવ; શોભા;
ખૂમસુરતી
ભંડાર=ખજાનો
વાણીથી=બોલથી
પેદા=ઉત્પન્ન
સુન્દરી મયા=મરી મયા
ઉછેરવાનું=મોટા કરવાનું
મા પર આવી પડ્યું=
મને માથે પડ્યું
સ્વભાવ=ખાસીયત
સાધક=વિચાર
મહા=આસરો; આધાર
અસર=આમણી
પરમજીવ=પારકાપર ઉપ;
કાર કરસર; પરાપકારી

નીવડયો=નીડોયો
અવ્યાસ=મહાવરો;
મંડયા સહેલું તે
શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ
માનીતો=બહાભો; પ્યારો
નાની મોટી=સહેલી
આખત=વિષય [અપરી
ધમ્મે=આહુ
માફું=પ્રોડું
સાંક=આખભો; જોધો
પછાડી=પટકા; અદાળી
ધાર=રેસો
ખડખડ દસવા લાગ્યા=
ઝરઝરી કરવા લાગ્યા
અંતઃકરણ=મન; દીલ
એકદમ=એચીતી
ફટો=માથે બાંધવાનું
લુમડું
પાટો=લુમડાનો ચીરો
ધા=જામખ
વખાણુ=સાર કહેવું તે
જીવતો ધેર આવત નહિ=
મરી જતો
ખરબો નહિ=મથો નહિ

વેદ=દેશી હાકતર
શુદ્ધિ=જ્ઞાન
પરમજીવણુ=પરાપકાર;
પારકાનું બલું કરવાનો
ગુણ
આશ્ચર્ય=નવાઈ
પાઠ ૫.
ઉંમર=રૂસ
ગુજરાન=મરજીપોષણ
પ્રીતિ=હેત; પ્યાર
દયાથી ઉભરાઈ આવ્યું=
ધણીજ દયા આવી
ખાડા પડ્યા=મેચી ગયું;
કુવા પડ્યા
જીવ આઠવો=શુદ્ધિ આવી
આશીષ=દુવા; આશિર્વાદ
ખુંએસો=પેસી મએસો
કાઠે=કિનારે
ડૂખનો=બૂખતો
કુધો=અગ્રો
ટંગારી=સટકાવી
પાડ=ઉપકાર
ધનામ=મેટ; બક્ષીસ
યોમાય=મોટી થવાય

૪] પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” શાા આના.

હાંડું-ગીચ
જંગલી=હાડી ખાનાર
પેઠો=દખલ થયો
કૃપાર્થી-મહેરખાનીયી
હાળ=દ.ખ
બાહ્ય-ધ-દોરતદાર
સહીસલામત-સુખથી;
જોખમ કે અડચણ વગર
વિવાદ-લગન
સામેલ=દાખલ
સાર-આપણે દરેક
માણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું કે જેથી ખમર
આપણા ઉપર ખુશી થશે
અને આપણું બહુ થશે

પાઠ ૬.

અદલ-વ્યાજથી
હંસાહન-ન્યાય
પૈસાદાર-પૈસાવાળો
મામદી=મહેતાજીની
વળગ્યો=લાગ્યો
નસીબદાર=નસીબવાન;
બાગ્યશાળી
ધધામાં=રોજગારમાં

ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસા; દોલત
કીમતી=મજી કિંમતનો
ધરણી=દાગીના
ધડાવ્યાં=કરાવ્યાં
દોલત=પુછ
ખરીદા-વેચાના લીધા
આખર=કીર્તિ; ઇજ્જત
મરણ પથારી પર પડ્યા=
મરવા પડ્યા
મરણ=મોત
મિલકત=પુછ; દોલત
ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણું
વર્તાશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ
માંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગ
માંનો એક ભાગ
કપુલાત=વચન; મોઢનો
ખોલ
હડડોપાણી=મરણ
પાછળનો ખરચ
તોડ=ફેંસણો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર

ઉમેર્યો=વધાર્યો
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ-વખાણુ

પાઠ ૭.

પોળ-શેરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવો=રોક્યો
નજીવી=નમામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સગ્ન=સિક્ષા
આસપાસ=આજુબાજુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આબાસ=અજવાણું; તેજ
આસ=ખેતરમાં ફળે ફરીને
પાડેલા આડા ઉભા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક
વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણુ

બાળપોથીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” બે આના. [૫

ભોંયરે=ભોંયરામાં	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	કાણુ=અમથુ; ખાલી
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	ઝીણા ભાગ	કામ=ઠેકાણુ
ધાટ=વિચાર	કામ=માટે	સાર-પરમેશ્વર અધેજ
જમતનો તાત=દુનિયાનો	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ઠેકાણુ છે માટે આપણે
આપ; પરમેશ્વર	વનાર; પરમેશ્વર	ખોટાં કામ કરતાં બીનું.
ખોળીએ=શોધીએ	વિના=વગર	ખોટા કામ કરતાં નહિ.

સમજાવતી—આપણી આગળનાજીએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેકાણુ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું જુડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે અધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	પાળનાર=પોષણ કરનાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
ધણી; ધંધર	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	મતિ=મુદ્ધિ; અક્ષત
શીશ=માથું	ઉપકારો=પાડ; આભાર	છેક=ચણીજ
નામી=નમાવી	રાંક=મરીજ	દીલ=મન; અંતર
શીશનામી=માથું નમાવી;	અચ્છાન=સમજણ વગ-	ધારો=આણો; લાવો
પએ ભાગી	રનો; આણસમજી	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલા
આપદા=દુઃખ	પ્રાણી=જીવ	સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત
ઉમારો=અચ્ચો	તુંથી=તારાથી	શક્તિ=મળ
દીનાનાથ=મરીખોનો	અજણી=જાણ્યા વગરની	દાસ=સેવક; ચાકર
ધણી; પરમેશ્વર [મદદ	ન અજણી=અજણી	નિવારો=દૂર કરો; મટાડો
આધાર=આસરો; ટેકો;	નથી; જાણીતી છે	ટાળો
	કુમા=મારી	સ્તુતિ=વખાણુ

૬] પાંચમા ધોરણના “બુખગણિત શિક્ષક” ૪ ઓના.

સમજાવટી—અરે! દેવના દેવ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર! તમે બધાંનું પોષણ કરનારો છો, અને હંમેશાં બધાંનું દુઃખ મટાડનાર છો; તમે મારા ઉપર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; માટે (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છે) હે દયાળુ મારો ઝુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હું પ્રભુ અમારી પુદ્ધિ ધણીજ ઝાણી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તાંદુરસ્ત) અને જીવંત રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ ભક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી તોપણ હયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯.

દર=નમનાં પ્રાણી પોતાને રહેવા માટે બોંયમાં જે બાકાં પાડે છે તે; છાંયે=છાંયડે

પંજમાં=દાવમાં; સપાટમાં | સપડાયેલો=પકડાયેલો
જલાયેલો
કાલાવાલા=કરગરીનેકહેવું
તે; આજીજી

ગુનો=વાંક
આફત=આપદ; દુઃખ
સેવક=આકર; દાસ
જીવતદાન=કોઈનો જીવ
જમાવવો તે

હસીને=મશ્કરી કરીને
મશ્કરી=રોખી; પતરાણ
મર્વ=મશ્કરી; અહંકાર
વન=જંગલ
આન=સમજ; અકકલ
જળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
છુટાંચું=નીકળાચું
અકળાયો=ગભરાયો
સાદું=મદ્યો
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજ=મોટા રાજ
જાળવશે=કરશે
છુટો થયો=નિકળ્યો
અત્યારે=હાલ; હમણા
સાંભરતી=માદ આવતી
હસતો હતો=મજાક
કરતો હતો
તરણ સરખું=તણખખાં
જેવું; નકામું; નજીવું
ખેવડો=મમલો
સાર-મર્વ કરવો નહિ
પાક ૧૮.
પરચુરણ=જુદી જુદી
જાતના

ફરી=વેચવા કરવું તે
ફરી કરી=ફરીને છુટક વેચી
ગુજરાન=ગુજરા
ધરાક=સોદો લેનાર
ખોટી=ગેરવાજખી
કિંમત=ભાવ; મૂલ
છેતરનો=ઠગતો
શાખ=આખર; બરોસો
ઠરાબ્યા=નકકી કીધા
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં
સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
રીતે ચાલતો
મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
રવાની સોનાની માળા
જડી=મળી
પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
કરનાર માણસ
પોલીસ ઘાણાનો અમલ-
દાર=નાયક
કરજ=કર; અમલ
વાણી=ખોષ; શબ્દ

માફક=પેટે
કમાયો=પેદા કીધું
દુકાન=માલ વેચવાનું
ઠેકાણું
કર કર્યો=કરવા માંડ્યો
ભાવ=કિંમત; મૂલ
કાશી=ગંગા નદી પર
રાહેર છે; બનારસ
આમહ=કાલાવાલા; તાણુ
કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
થાય તે રોગ
લાગુ પડવાથી=મવાથી
મહા મુશ્કેલી=ધણી
મુશીબત
વિધવા=જેનો ધણી મરી
ગયો હોય તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાખાક
સાર-કોઈનું પણ દરા-
મનું લેવાની કદી
ધન્યા રાખવી નહિ.
જો આપણે કોઈનું
દરામનું લઈએ તો
તેની સાથે આપણી
પાસે હોય તે પણ જાય.

૯૧ ત્રીજી ચોપડીના "ડિક્ટેશન શિક્ષક" ગ્રંથ આના.

પાઠ ૧૧.

ખેડી આનાને ખેતી કર-
વાને

તુરંગમગર; રેલમાનું

છંદનકારી દેવ

ગજનો એકમી; નગરીન

લાગ દાર

ધનવાન=પૈમાદાર; શ્રીમત

વિકટ=અધમાખું

રાહ પાટ

એકાદારે-એકી કરનાર

દ્રવ્ય નાખું

લુંટી ખુચવી

પાળ કારણ

તાલેવંત=પૈમાદાર

મિહાષ્ટ=ગળ્યું ખાવાનું;

બરણી, પેંડા વગેરે

સુખે=નિરાતે

નરીખ=ભાગ્ય

કદોષ=સુખડીઓ

બેળ્યું=મેળખું

તાકયું=ધાર્યું; છચ્છયું

મડદાં=મુડદાં; મરી

મએલાં પ્રાણીઓ

ગીધ=કાડી ખાનાર

મોટું પક્ષી

મગર-ગમેડીથી પચીમ

ગળ્યું મોટું પ્રાણીમા

રહેનાર પ્રાણી

વાવે-રોપે

લણે=વે

પામે=મળે

સાર="વાવે તેવું લણે

ને કરે તેવું પામે"

"ખાડો ખેડે તેવ પડે."

પાઠ ૧૨.

વર્તમાન રીતબાત

સહન થઈ શક્યું નહિ=

ખમાયું નહિ

ફાસલાવી=ખોટું સમજાવી

જુલમ=જખરામ

રચતી=મમતી

નીચ=પાપી

કમ ખાડી રાખતો નથી=

ધણ્યું કરે છે

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક

જાત; સ્વર્ગમાં જાનારા

અપકાર=અવગણ; બુક

કરવું તે

ગળમળા=છાતી બરામ

અવેથી નરમ થએલા

આકતો=અડચણો

ગુરમે થતા=ક્રોધ કરતા

સાર=ફાલ આપણું

બુકું કરે તોપણ

આપણે તેનું બહુજ

કરવું નેથી મંથર આ-

પણા ઉપર રાજ થશે

પાઠ ૧૩.

ન્યાયાધીશ=ધનસાહ કર-

નાર

અદત્ત=ખરો; વાજબી

રાજકાગર=રાજકારનાર

કંચેરી=દરબાર

ચર્યા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જણનાર

અચરત=નવાહ; અચંખો

હક=માલીકી; દાવો

ગળેપડુ=ખોટો હક કરનાર

સાર=હરામનું લેવાની

ટેવ રાખવી નહિ.

ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” રા. આના. [૯

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપીલા-
વાળો સારી રિયતિનો
માણસ
કકડીને=કાળીજ; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીસ-
ગીરીને લીધે આસ
નાખવો તે
અભાગીઓ=કમનસીબ;
અકર્મા
કરમાઇ ગયું=ચીકું પડી
ગયું; ઉતરી ગયું.
કરમાયું=હુકમ કીધો
ટેકો=આધાર; આસરો
કાયમ=દુર્મેશાં; નિત્ય
કદાપિ=કોઇવાર; કદાચ
તંગી=તંગાસ; બીડ
મટી=દૂર થઇ; ટળી
સાર-આપણી બધી
ઈદિયો સાજી છે માટે
ધમ્મરનો પાડ માનવો
અને એ ઈદિયોનો સારો
ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મસ્કરી=મગ્નક
નોતર=જમવાનું કહેણ
રંગીત=રંગત્રો
સુશોભિત=દેખાવડા
છાછરો=જરાક ઉંડો ને
પહોળો
થાળ=મેટી યાળી
ઝપઝપ=ઝપઝપ
ખામી=ખાંપણ; ખોડ
ભાવ=હેત; ખ્યાર
બોળા=પાપ વગરના
આમદ=કાલાવાલા
માન્યા વગર=કપુલ કર્યા
વગર
ખાતર=ખરદાસ
સાદું=ખદત્રો
મેં મલકાવી=મેં હસવું
રાખી
સ્વાદે=લહેજતથી
શરમાયું=લજવાયું
સાર-કોઈની મસ્કરી
કરવી નહિ, જો આપણે

કોઈની મસ્કરી કરીએ
તો તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું
સતનું=સાચાનું
ચિંતન કરવું=ચિંત્યાર
કરવો
સત=સાચું
વાડય=સાદ; વચન
ઉચરવું=બોલવું
અસત્ય=ખોટું
જરૂરી=આવશ્યકી
જગકીત=પંકાએલા;
વખણાએલા
જગે=દુનિયામાં
બીજા=બી
વૃક્ષ=ઝાડ
વિશાળ=ખોટું
ગુણકારી=ફાયદાકારી
ફળ=પરિણામ; ફાયદો
આશ્રય=આશરો
હાંનગે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ

૧૦] ચાથી આપણને “ઠિકેચક શિક્ષક” ચાર આના.

વસે=રહે	દીપશે=પ્રકાશશે	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
પ્રમટે=ફેલાય	આંચ=નુકસાન; હાનિ	રીઝો=પ્રુશી થાઓ
છળ=સુઓ	કસેચ=દુઃખ	સાર=સત્ય બોલવાથી
દુષ્ટમતિ=ઠાઠારી ખુદિ	અનેક=બધાં	લાભ થાય છે; અને
ભય=ખીક; બો	દરે=દૂર કરે; મટાડે	પરમેશ્વર ખુસ થાય છે.
લટે=નારા પામે; જમ	સમું=સરખું; જરાજર	જુઠામાં જુઠો માણસ
જોગ=મનાવ; કારણ	અન્ય=બીજું	પણુ એક દિવસમાં
ખુપાઈ જશે=દંકાઈ જશે;	ખરે=નકકી	જુઠા કરતાં સાચું
જાહેરમાં આવશે નહિ	અતિ=બહો; બહુ	વધારે બોલે છે, એ
છેવટ=આખર	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો	ઉપરથી ઇશ્વરને સા-
હિજાસ=પ્રકાસ	ધણી; પરમેશ્વર	ચુંબ ગમે છે એમ
ફરીને=ખીજવાર	રીઝશે=પ્રુશી થશે	સાખીત થાય છે.

સમજીતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આગરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું ખોટું જાડ થશે; અને તેનાં લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી જાડની નીચે માણસો આશરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેતાં છે, માટે ખોટું કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ બધું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નકારી ખુદિ સત્યની ખીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ સુરજ કદી વાદળોથી દક્ષિ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશી છે, તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય દંકાઈ જશે. (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે

આથી વારંવાર “પ્રબંધજિત શિક્ષક” ચાર આનાં [૧૧]

સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતભાગ કે સત્ય ઉપાકું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય બધાં દુઃખ નડકી ટાળે છે, સત્યના જેવું બીજું જોર નડકી નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર બધું પ્રુશ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં પ્રુશ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.

રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું;
ચાલતા વખતની હકી
કતનો છાપેલો કામળ
બાંકડો=પીઠવાળી પાટલી
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી
બેવાય એવું ધર
સપાટ=ઉચ્ચીનીચી નહિ તે
બરવાડ=ધેટાં ચારનાર
પાકાં=છો ઇટના
મીઠનસાર=મળનાવડા
પરોણાઆકરી=પરોણામત
ભારી=બોળરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે
સાર=૦/૧૨ વમરની

ચાંજો પાછળ ખર્ચ ન
કરવો અને તેનો ઉપ-
યોગ પરોપકારમાં કરવો

પાઠ ૧૮.

મેહરમ=જે મહીનામાં
તાબુત નીકળે છે તે
મહીનો
તાબુત=તાજીઆ
ફાંકડો=ફકકડ
વેશ=દેખાવ
વરખ=ધાતુના છેક
પાતળા પતરાં
તારીફ=વખાણુ
મરજુતોલ=મરી ગયો
હોય એવો
સ્થિતિ=હાલત; દશા

રડાડોળ=ધાણું રડવું
કકળવું તે
એકાએક=એકદમ
અચંબો=નવાઈ
દશા=સ્થિતિ; હાલત
ધ્યાનમાં=સમજણમાં
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય
સારવાર=ચાકરી; બરદાસ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ
પરિણામ=ફળ; છેવટ
છિદો=કાણાં
વાટે=રસ્તે
ઢીલ=વાર
મંદવાડ=રોગ; બિમારી
આકરમાત=અણધાર્યો
એકાએક બનાવ
વિદાય થયા=મથા

૧૨] ત્રીજી થોપડીના “ડિક્શનરીન શક્ષક” ત્રણ આના.

પાઠ ૧૯.	પાઠ ૨૦.	સાર-લક્ષી વધારે
ખાઇલાંડુ=ખાઇએન	દિલ્હી=જામના નદીના	લેવાની ઇચ્છા રાખવી
ઉપજ=પેદાશ	ઠાંકપર સહેર છે.	નહિ.
ધરખરચ=રેટલા ખરચ	પ્રખ્યાત=ગણીતા	પાઠ ૨૧.
દુકાળ=મોંઘવારી; અના-	પગકમી=ખાદાદુર; શુરા	તોફાની=મસ્તીખોર
જ પાણી મોંઘા મળે	શોખીન=કાષ્ટપણુ બાખ-	કાયર=હેરાન
એવો વખત	તમાં આનંદ લેનાર	આંકો=દામ દમ નિશાની
પાક=ફાલ	અસરો=મદદ	કરી
કરકલર=ખપ જોટજુ	મોં જિત્તો ગયા=જંખ-	કાટયો=જામરો થયો
વાપરવું તે	વાઈ ગયા	માનેસો=ખાઇ પી જામરો
ચર=કડાંવાળો દેગડો	ખજનચી=ખજનનો	ચએસો
સોનામહેર-સોનાના	કુપરી; તીજેરીનો કુપરી	જામરો=જોરાવર
સિકકા	ફટાકા=સપાટા; નેતર કે	હાથ ચલાવવો=મારવું
ઉતરે=ઓછે આવે	ચાખુકના ઝપાટા	બટતો=લાયક
અધાટ=વણીપણના લક	નિશ્ચય=કરાવ	પલક=જગવાર
સાથે; તમામ લક સાથે	ભાગીદાર=ભાગીઓ	કચરો=ચમદી
ચુકાદા=ફેંસલા	ખુદાવંદ=મોટા માલીક	યુક્તિ=તદખીર; કળા
નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો	(મોટા દરજ્જા વાળાને	નસકોરાં=નાકનાં બે કાણું
પાક=પેદાશ	માટે બોલાય છે)	તોખાતોખ=કાયર કાયર
ચાર—પ્રમાણિકપણે	ચરત=ક'ખુલાત	પુલાઈ મચો=મગર મચો
ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી	હજુરમાં=રખરખમાં	અહો=અરે
ચાલ છે માટે પ્રમાણિ-	લાંચીઆ=લાંચ લેનાર	અપ્પ=બોલ; વચન
કપણે ચાલવું.	માનીનો=વહાલો	અભિમાની=અહંકારી

ગુજરાતની સાં જોળની પ્રતોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૧૩]

ઉતાડું=કાડું	ચિરંજીવી=લાંબી મુદત	શિકાર=જનાવરોને તા-
સમકાયો=ફસાયો.	જીવનાર (આ શબ્દ	કાને ગોળી મારવી તે
હલકા મનનો=નીચ	છોકરાના નામની પહે-	અહેસાન=પાક
નમ્ર=ગરીબ	લાં વડીલ વાપરે છે)	માનું ધું=ગાળું છું
માઠાં=ખરામ	રાજમાન=જેને રાજ	ખોરાક=ખાવાનું
હલકો=વુઝ	તરફથી માન મળતું	દાગર કરે=રજું ફરે
સાર=કદી અહંકાર	હોય તે	ડોલચું=ડોલ જેવું, નાનું
કરવો નહિ. અહંકારી	રાજેશ્રી=જેને રાજ તર-	વાસણ
માણસો ધારે કે મારા	ફથી પૈસા ળતા	બાવથી=હોંસથી
જેવો કોઇ નથી પણ શેરને	હોય તે	શાંત=ઠંડો
માથે સરાશીર હોયજ.	સામાવ્યવતી=પરજીલી	વિનંતિ=નમનતાઈથી
પાઠ ૨૨.	ઠી કે જેનો ધણી	ઠહેવું તે
સ્થાપન=મંડાણ; શરૂઆત	જીવતો હોય તે ઠી	જગીર=ઇનામી જમીન;
સવડ=સજવડ; સોઇ	મંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ	સરકાર તરફથી મળેલું
મેઠવણુ=મંદોઅસ્ત	વિધવા ઠીના નામની	ગામ કે જમીન
ખેપીઓ=કાસદ	પહેલાં વપરાય છે	ઉમરાવ=ખમીર
લાભ=ફાયદો	નામઠામ=નામ ને ઠેકાણું	સાન=અક્ષક; સમજ
સહજ=સહેલાઈથી	કમવાર=એક પછી એક	સંબંધમાં=વિષે
માનવાચક=માનનો અર્થ	સરનામું=નામ ને ઠેકાણું	અદેશો=શક; વહેમ
ખતાવનાર	ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં	ખતે=પોતે
તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા	પતો=ઠેકાણું	જવેરખાનાનો=કીમતી
પવિત્ર; (એ શબ્દ વડી-	પાઠ ૨૩.	રતોનો
લના નામથી પહેલાં	મુલતાન=મુસલમાન	ઉપરી=અધિકારી
વપરાય છે.)	પાદશાહ	ઇલાજ=કુપાય

૧૪] બીજા ઘોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” નો જ્ઞાના.

બંભેરવા=ખોદું સમ-	નાર=માદા	દરકાર=પરવા
ભવવા	ગણના=ગણતરી; કદર	માર્ગ કાપવા=રસ્તો
સંતાપ=પ્રુષ્ઠ	વલવલે=ટળવળે	ઝોછો કરવા; અંતર
ભિખારી=ભીખ માગનાર	પય=દૂધ	ઝોધું કરવા
રિથિતિ=હાલત	વફાદાર=વિશ્વાસુ	સફર=લાંબી મુસાફરી
બેટથો=છાતી સાથે દાખલો	ધાન=અનાજ; ખાવાનું	મુળ=મારો
પ્રધાન=વજીર	નીમક=અનાજ	બળકાળે=પાણી માટે
ધર્માખોર=અદેખા; ખરીલ	હલાલ કરું છું=અદો	છવ લીએ=મારી નાખે
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ	વાળી આપું છું	કર=ધાતકી; દયા વગરનો
બદાર કાઢી મૂકવું તે	માન=આખર	અંબાડી=હાથી પર
સાર=માણસની ચઢતી	સેવા=ચાકરી	માંડવાની ખેલ
પાતી છબ વડેજ યાય	માનવી=મણસ	કેરો=નો
છે. જે આપણે નમનતાક	માર=ખોળે; વગન	દીપે=સાબે; સારો દેખાય
વાપરીએ તો સામાનો	મળખંધી=બારે; મણના	શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
ખાર મેળવીએ, માટે	માપથી	પશુ=ચોપર્ગા જનવર
ધર્મા છોડી નમ્ર સ્વભાવ	ખોળે=વગન; બાર	સરદાર=ઉપરી
રાખવો કે જેથી ઉમરા-	ખીન=વગર; વિના	ન્યાય=દ-સાદ
વોના જેવા હાલ થાય નહિ	તન=શરીર	નિર્દોષી=ચાંક વગરનો;
પાઠ ૨૪.	તનતોડીને=ધણું વેંતર	નિરપરાધી
પંચ=પાંચ કે વધારેનું	કરીને	તલ=જરા નેટલો; થોડો
ટોણું	હાર=પરાજય; હારવું તે	ત્રાસ=ખીક; ભય
વાદવિવાદ=તકરાર	માલીક=પણી	તોય=તોપણ
ઘુર્ત=તરત	રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરે	તલપે છે=તાકે છે; પારે છે
દરબાર=ઢચેરી	પીઠ=વાંસો; જરડો	માંસ=ખાંસ

ચોથી ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૧૫

કસાઈ=ચઢાળ	મજ=હાથી	કોપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
કર=હાથ	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	બરાય
હાર બનું=કપાઈ ભઈ	અથકાય=અફળાય	કીરતાર=પરમેશ્વર;
કુલ=બધા; તમામ	આરા પર અથકાય=	બનાવનાર
બોજ=બોળે	ભરોસાપર રહે	સાર=પાળેલા જનાવરો
આપાર=વેપાર	ખસક=જગત; આલમ;	પાસે મળ ઉપરાંત
ધડી=થોડો વખત	દુનિયા	કામ કરાવવું નહિ,
કરાર=આરામ	દડે=શિક્ષા કરે	અને પેટપુર આવાનું
ખર=ગધેડો	પીકતાં=દુઃખ દેતાં	આપવું.

સમજુતી—ચોપડાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સાર્મસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. ગાય-દું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણુ કરે છે ! મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરકાં બિચારાં દૂધ વમર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં આપ છે. તોપણ જીલમનો પાર ક્યાં છે ? (૨૬) (૧) કુતરો-દું વિશ્વાસુ વહાલું પ્રાણી ધણીનું અજ ખાંધને મનમાં ટેક રાખીને તેના આધેજા અનાજનો બદલો લાગી આવું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (૨૬) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના માણસ) અને હસે છે, પણ સમજતાં નથી કે ભાર કોણુ ઉપાડે છે ? ભારે વજન લાદે (પીઠપર ભરે) તોપણ વમર તકરારે દું ચાલું છું. પણ કહો કે માણસો મારો ગુણુ ક્યાં જાણે છે ? (૨૬) (૩) ઘોડો—દું શરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું અને કદાચ હાર (આવાનું) પંજુ નં ખાઈ; ધણીને મારી પીઠપર બેસાડીને ગુસારી કરું છું તોપણ કહો કે કોણુ મારી કળજ રાખે છે ? (૨૬) (૪) ઘોડો—ગુસારીમાં રસ્તો કાપવાને દું ધણી લાંબી ગુસારી કરું છું,

૧૬] પાંચમી ચોપડીના ડિક્ટેશન શિક્ષક ચાર આના

તોપણ મારા ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને કારણે મારે છે કેમકે તેની પીડપરના ટેકામાં પાણી બરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી-રાખની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી વરખાર પણ શોભે છે. પશુઓમાં હું મોટો સન્દાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (ટેક) (૬) અકરો-નું જન્મ પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે. તેથી હું ગાળાના હાથે કપાત મરું છું. કહો મને ખીન યુનેગારને મુસાફર ક્યાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટેક) (૭) અળદ-માન જોરથી ખેડતી વળ-જમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો બર હોવા છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

ગધેરા, અકરો, અળદ, હાથી, ઘોડા ને ગાય એ ખિચારાં પ્રાણી ખીજના બરેસા પર અકળાય છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પશુ, પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુરૂસે માફ નહિ! મતલબ કે ચાચજ.

પાઠ ૨૫.	ફાડયો=ભાંગ્યો	યુનેગાર=અપરાધી;
યુને=કસુર	મા=નહી	કસુર કરનાર
કપુલાત કપુલ કરતું તે	ખોલ મા=ખોલ નહિ	નારાજ=નાખુશ
લકડો=લડસેસો	કસુર=વાંક; યુનો	ખીક=ભે.; ડર
કુટી ગયો=ભાંગી ગયો	અગળે=અગળ્યતા	હાસ=હીલગીર
ફાડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	માનવી=પ્રાણી કરવી	સુખેથી=અડચણ વગર

: થાથા ધારણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના. [૧૭

હોઠ=નીચે

રમે=રહે

દોષ=વાંક; ગુનો; કસુર

સંતાડવા=ધ્રુપાવવા

બૂલ=ચૂક

સહન કરે=અમુ; વેડું

સદ્ગુણી=આરા ગુણવાળો

નીવડે=નીકળે, ધાય

સાર=ગુનો કમુલ

કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ

થાય છે અને આપણા

મનને શીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬.

બાળાઓ=છોકરીઓ

હોંસે હોંસે=ક્રમ મળ્યા

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મીઠે અવાજે

સીવણુ=સીવવાનું

રંગબેરંગી=તરેલ તરેલના

રંગના

મળપટ્ટા=ગળે બાંધવાના

પટા

લેખાં=મોટે મણવાના

હિસાબ; મુખગણિત

ધાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સમીક્ષા; નમુ

દાર ચાગે બતાવવા માટે એક ઠોણે

બેગી કરી રાખવી તે

ગૂંથેલી=વળા દીધેલી

ચિત્રકામ=ચીત્રના નાનું કામ

તક્ષાન=મરણશુભ; લીન;

એક ચિત્ર

ખુશી=મલિદારી; ચમત્કાર

મહેનીશ=કન્યાશાળાની

વડી આ શિક્ષક

લાયક=યોગ્ય

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિરહટ્ટો

વર્તે=ચાલે

સલાહસંપ=એકવિચાર;

મળી સમજીને ચાલતું તે

શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ

સાર=છોડીઓને

બણાવવાથી તેમની

અકલ ખીસે છે. માટે

છોડીઓને બણાવવી.

પાઠ ૨૭.

સંધરો=સમઢ

કુદરતનું=કાશરી શક્તિનું

અવલોકન=ધારીને જોવું

તે; બારીક તપાસ

રાગધાની=રાગજ શહેર

માં રહેતા હોય તે શહેર;

રાગમાદીનું શહેર

કમારનો=કાચી બાંધણી-

નાં ધરો

કિલ્લો=કુલ

રચના=અનાવટ; ગોઠવણ

બાંધણી=બાંધકામ

બાણે=અનાજ. બરી

મુકવા માટે જમીનમાં

જે ખાડા ખોદેલા તે

જર=ગુરાર

ખાનગી=પોતાની

સળી=સડી; જીવાત પડી

ભુકરો=રેતી; એક જાતનો

પેટો પથર

ગંજ=ધાસનો ઢગલો

અગત્યની=અશરતી

૧૮] ત્રીજી શાપડીના "લિક્ચરશન શિક્ષક" ત્રણ અપાઠ

આગમાંડી=દેવતા અને	નાણું=પૈસા	સંધાન=સાથ
પાણીના બળથી (વરા- ળથી) ચાલતી માડી	દ્રવ્ય=પૈસા	સાર=પૈસા ખચાવ્યા
સાધન=વસ્તુઓ	દરકત=અડચણ	હોય તે બડપણના વખ-
પુષ્કળ=બહુ	સંમલ=મંધરો; એકઠું	તમાં ખપ લાગે છે. માટે
દાણા=અનાજ	કરતું તે	દરેક માણસે પૈસાનો
	અગરનવાર=દરના દરતી	સંમલ કરવો જોઈએ.

સમગ્રવૃત્તી-જુઓ કે જંતુની જાનમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે, અને અધી સાથે મળીને તેમણે દળી મળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.

પરખ=મુસાફર લોકોને	દર કરવામાં. [એવું	માટીનું વાસણ
મદન પાણી પીવાનું	મનોદર=મનને રાગ કરે	નરંગ=ખોટા વિચાર
ઠેકાણું	શીતળ=ટાઢી; ઠંડી	ધુણાવી=હલવી
વારાફરતી=એક પક્ષી એક	સાર=જે કાંઈ પેદા	ડપકો=ચુનાના બદલામાં
કડિઆરા=લાકડા ફાડનાર;	કરતું તેમાંથી દસમે	કડવા શબ્દ કહેવા તે
લાકડા કાપીને વેચનાર	ભાગ ધર્માદાના કામમાં	ધર ભાંચું=ધરખાર
વળેમો=વળગેમો	ખરચવો "ધર્મે જય	વખરનો ચર્ચ ગયો
ખરો તડકો=સખત તાપ	અને પાપે ક્ષય."	નકામા=ફોફટ
વિસામો=આરામ	પાઠ ૨૯.	માળી નાખ્યા=ચુમાવ્યા
ધર્માદા=દાનમાં આપી	વળગ્યો=લાગ્યો; ખાત્રો	વૃદ્ધમે=ધધે; કામે
દાધેયું તે	તર્ક=મનસુખો; વિચાર	માફક=પેટે
દસમેભાગ=દસ ભાગ-	શેખચણી=ખોટા વિચાર	ચેતવ્યો=સમજાવ્યો
માંનો એક ભાગ	કરનાર; માણસનું નામ	સાર=આપણા ધંધા
અ.શીર્ષક=આશિષ; દુવા	પાર=છેડા; અંત.	સંમધીજ વિચારો કરવા,
ટાળવામાં=મટાડવામાં;	ઠરાવી=તડકી કરી	એકદમ પૈસાદાર થઈ
	ખાડવો=ધી બરવાવું	જવાના વિચાર કરવા નહિ.

પાઠ ૩૦.

પતાં=કનકવા

છેક=૧૬૧

હરીથી કરો=ખીજવાર

કરો. મતલબ કે દરકોષ

સૂરં કામ પુરં ન

ધાય ત્યાં સુધી હરી

હરીને કરવું.

અઢાવના=હઠાવવા

સપાટો=એસ

ગોથું ખાધ=ઉધો થઇ

કાચર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=યતન; મહેનત

આસમાન=ગમન

ટપકા=ડાખા

વીંટવા=સપેટવા

સાર-સર કરેલું કામ

પુરં ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મજાક થાય;

ખાટે હરકોઈ કામનો

આરંભ કરતાં પહેલાં

વિચાર કરવો, કે એ કરવું

વાજબી છે કે નહિ; અને

વાજબી લાગે તોજ

આરંભ કરવો; અને

આરંભ કર્યો તો તે કામ

પુરં કરવુંજ. વચ્ચેથી

અધુરં મૂકી છોડી દેવું

નહિ. જે માણસ આ

પ્રમાણે કરતો નથી તે

ખાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડાલે=હાલે

તરુવરં=મોટું જાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

માન=માથન

ધ્યાન ધરતાં=ધરતે પો-

તાના મનમાં આણુતાં

કસોત=મજા; આનંદ

સાથ=સાથે [કહે

પડદો ખોલે=મનની વાત

ચૂસે છે=શોષે છે

ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ

ખાટે=એવારે; ગિનારે

જળખાટે=નદી કે તળાવ

કાંઠે

નીજ=પોતાના

વાટે=રસ્તે [પોટે=સૂએ

માળ=માળામાં

જંપતાં=હરીને બેસતાં

મળરફે=સવારે; પરાદીએ

ધાય=દોડે

વનજળ=વનમાંના ફળ

ઝૂલે=હાલે [હના

બલી બાનના=સારી તરે.

વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબનો બેલી;

પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્ભજ=ચોકખું; મેજ

વગરનું

કરે=નિરાતે બેસે

બલી બાને=સારી રીતે

હકાવી=હરાવી; હંફાવી

હકાવી દીએ=હરાવે

મેળવાય=પેદા કરાય

રાજ અધિકાર=રાજસત્તા

વશ્ય=તાબે

વિપતિ=દુઃખ; આફત

૨૦] ચોથી ચોપદીના “પ્રકટશક શિક્ષક” ચાર આના.

વેરાધ જયઃ જગત્ રહે	અપાર=પણજ	કંઈ પણ અધર નથી.
કામધેનુ=કચ્છેલુ આપ-	પમાય છે=મેળવાય છે;	કલમ કરવાથી જે જોઈએ
નરી ગાય	પેદા કરાય છે	છે તે મળે છે; માટે
ચિંતવ્યા=ચાર્યા	સાર-હથોળી માણસને	કલમ કરવો.

સમજુતી-મોટા જાડની ડાળીઓ હાથે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં જોડે છે (મનલગ્ન કે ક્ષોભ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન કરતાં, જંગલનાં ચેનખાણ કરતાં અને દર્મેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં દળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો રહે છે. સુખીઆં પક્ષી દર્મેશાં જાડ અને મોટા જાડની ડાળી પર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીમોતરી ખાય છે. કોઈ લીમોતરી ખાય અને પાણી જોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રર પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં જમ્યાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સુખે છે. સવાર થતાં પહેલાં જોડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે (૨) સારી રીતે જૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે. તે બધાં પંખીઓ હેતર્યા ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે. તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નરિ જોઈએ છે. તે ખાઈને હર્મેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોડખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ડેકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકમો હોય તોપણ હમરો માણસોને પાછળ પાડે છે મતલબ કે પોતે આગળ આવે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ

શાધી શાપડીના “ડિક્શરિશન શિક્ષક” આર આના. [૨૧

પૈસા અને અનાજ મેળવી સકાય છે. મહેનતથી રાગની પદ્ધતી લેવી હોય તો કંઈ આધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપણાઓ તરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી શકે છે. અરે બાળક ! મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જાણુ. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે. (૧) સાર-આજાસ હોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
જાલામાં=સાટામાં
ભોખવટો=વાપર
વંચપરંપરા=છોકરાના
છોકરાં; પેઢીપર પેઢી
સાંતી=હુળ
સાંતીનીજમીન=ખેડવા
લાયક ભોંય
જુઆ પ્રકારની=સારો
પાક ઉતરે એવી;
ફળદ્રુપ; રસાળ
પ્રકાર=વર્ગ; જાન
નાનપણથી=જયપણથી
લાડ=મહાલ
ઉછરેશો=મોટો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાથી=મદદગાર; ખેતીને
માટે રાખેશો નોકર

મહેનતુ=ઉદ્યોગી
પુંજી=દોલત
ઇચ્છના=ચાહના
અર્થ=મતલબ; સાર
ફહેલી=મોટા દરવાજાવાળા
ધરનું બેચતણીકું
બરોસો=નિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
મેથ=મદ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=બરોસો; પતીજ
સાર-આપણાકામને
બરોસો નોકર પર રાખવો
નહિ, પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીબાર; સખી
પિડાય=દુઃખી થાય
ગંદું=ગોઝામું
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઇચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ; ખિમારી
મંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=ખી; ખીખાં
નિરોગી=રોમ વગરના
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેલા થાય છે
મુણે ખોચરેથી=ખુણા-
માંથી
વાળી નાખીએ=સાફ
કરીએ
શાસવડે=દમ લેવાથી
ખુણાં=ઉધાકાં

મુધરતી=સ્વચ્છ થતી
નાશ પામે=જતા રહે
બિનાસ=ભેજ
ઠાળી=રેડી
મેલું=ગંદું
ઠાઠીઓ તાવ=મહેરીઆ
તાવ; નહારી હવાને લીધે
જે તાવ આવે છે તે.
ઝીણો તાવ=દાઢનો તાવ.
(એ તાવથી શકિત ધ-
ણીજ આઘી થાય છે)
ભકવો=એક જાતનો
રોમ એથી શરીરનો
કોષ બામ જુડો પડી
જાય છે.
જાનર=સંડાસ
મોરી=નીક; મટર
ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપટી
દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
તદ્દન=ખીલકુલ
ખુલી રીતે=સમજ પડે
એવી રીતે
સાર=ધર, વાડા વગેરે
દરેક યીજ્યોડખી રાખવી.

પાઠ ૩૪.
ઉચ્ચા=સારા
પ્રાણ્ય=જીવ
ત્રદ=ધરડો; અધુપાન
પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો
નિશ્ચય=કુરાવ
સમાચાર=ખબર
અદેખાધ=ઝેર; છપો
ઉચ્ચાપરી=ફેરવશે
સંદેહ=શક; વહેમ
વરદાન=મંગેલું આપવું તે
લેણાં=મામનાં
વનવાસ=જંગલમાં
રહેવું તે
હક=જુદ; જરૂર
અણુસમજીત=વગર વિ-
ચારના; મૂર્ખ
શોક=દીલગીર
દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યો
ધિક્કાર=તિક્કાર
કરાવ=નિશ્ચય
સાર=“સોજત તેવી
અસર” હંમેશાં સારાની
સોજત કરવી. કામ કરતાં

પહેલાં શું ફળ આવશે
એ જાણતનો વિચાર
કરવો કે જેથી પાછ-
ળથી પરતાવું પડે નહિ
પાઠ ૩૫.
ટોળું=જથ્થો
હાથ=એ વેત જેટલી
સંખ્યા
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરણાધ=પીપી
નટ=ઝી વગેરેનો વેષ ભણ
ધણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=કરીરની
કેળવણી
ચુલાટ=ગેલાંટ
અકર ચકર=જોળ જોળ
ચમકે છે=ઝળકે છે
ઝખકારા=ચમકારા
શાખાસ=ધન્ય
દરકાર=પરવા
જીવની દરકાર=મોતની
ખીક
સ્થિર=હાલ્યા વગર
રાખતા નથી.

સાદા=ચાલાકી; ખુબી

ખેલ=રમત

અમતારવાળા=ન યાદ

પમાડે એવા

નજરખંધી=નદુધી બે-

નારની આંખ બૂલા

વવામાં નાખતી તે

ખુબીદાર=વખાણવા

લાયક; અમતારી

કસરત=શરીર કસવું તે

ગુજરાન=ગુજરા; પોષણ

સાર=અંગકસરતથી

શરીર કસાય છે માટે

નાનપણથી કસરત કર-

વાની ટેવ રાખવી.

પાઠ કુદ.

મીઠમઝતુ=વૈશાખ અને

જેઠ મહીનો; ઉનાળો

મહિમાય=મોટાપ

નીરખી=જોધ

શીતળ=ઠંડી

કોકિલા=કોયલ

ટકુમ=કોયલના બોલ

ધરતી=જમીન

તપતી=ગરમ થતી

સુમધ=સારી વાસ

મોર=આંખા, આમલીનાં

ફૂલ

વસંત=વસંત ઋતુ;

અસાડ ને આવાગુ;

ગુલાબ ને આમલ

મમતી=રમડતી

ફળી=પાકી

લલચાય=મોઝાય

જનો=માણસો

લહી=જોધ

મલી લીલી=લીલીછમ

અતિ=ધણી

આખ=ઝાડપર પાકેલી કેરી

રસદાર=રસવાળી

સુકેસરી=સારા કેસરીઆ

રંગની

ચિત્ત=મન

હરતી=ખેંચતી

દીલમાં હરતી=વાદ રહેતી

પ્રવેશ કરીને=દાખલ થઈને

ઉઠ્યાટ=ધામ

ધરે છે=કરે છે

વનેવન=જંગલે જંગલ

આત્ર=કેરી

આત્ર નર=આંખો

વાસ કરે છું=રહું છું

ચિત્ત હરે છું=મન ખેંચું છું

સ્વામ=કાળા

પરખાઉ=ઝોળખાજી;

જાણુપ આવું

કોમળ=નાજીક

કંઠ=સાંઘ; સૂર

સંગીત=ગાયન

સૂર=અવાજ

મળવું=મળવી મૂક

રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ

દીપે=શોભે

મધુર=સારો

કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ

પુલેલ=ખીલેલી

વેલમાં=વેલામાં

અંગમાં=શરીરમાં

અનેક=ધણી

પાંખડી=પાંદડી

પ્રસારી=ફેલાવી

૨૪) બીજા ધોરણનો “સુખગણિત શિક્ષક” બે આના.

ઝારી૩૫=ઝારીના જેવો	ઝરઆત	ખટમોગરો=એક જાતનો
મટુલ=ખીસેલો	કોઢલ=મધુર	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
ઝીખનો ખાળ=ઝીખની	ઝારી=ધણો	રસીલી=મગ આપનારી

સમજાવટી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અને ઝીખીઝડતુમાં જોઇ. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી લાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી ખેલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સાફ દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ અને (આખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખા પર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીકમ જોઇને માણસો તે લેવાને લેખાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે તેથી શાખ થઇને પડે, રસવાળી અમ સારો કેસરીઓ રંગ થાય છે. તે રસથી દુનિયાનું મન (માણસનું મન) ખેંચતી, તેથી કેરીની મગ મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે, તેથી પક્ષી બિડીને જંગલે જંગલ કરે છે. હું (કોયલ) ટકુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા ઠાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઈ છું અને મારા મધુર સદ વડે વખણાઉં છું. હું ગાયનના સુર સમજાવું છું, અને મનને મેઢ પમાડે એવો બામ ધણો ગજવી મુકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બામ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે, વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી ઝરીરમાં સારી વાસ બરાય છે. હું ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને ઝીખનો ખીસેલો બાળક ગણ્યો છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી. કોયલ—હું ત્રીણા સ્વરને લીધે ધણી વખણાઉં છું. મોગરો—ખટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.

પહેલી ચાપડીના “ડિક્શનરિશન શિક્ષક” અઢી આના. [૨૫

અધાં કહે છે અને સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જણી.

પાઠ ૩૭.

નવાધ=અય્યો
ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ગે રા શોકની આં
પાદરી=પ્રિસ્તી ધર્મનો
ઉપદેશ કગનાર
ખે.ધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેર
કુશળ=હોશિયાર
શર કયુ=કરવા માંડયું
કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાકડાનું કે
લોહાનું ઝોળાર

કાટખુણો

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઝોળાર=હથિયારો
બીલ=જમણમાં રહેનારી
અનાય જાત
ચોકારવા=ખૂબો પાડવા
સાર=અભણ માણસ

બણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હમેશાં
તેને તાબે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા
મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

બાટ=કવિના બનાવી
ખરા ખોટા વખાણ
કનારી એક જાત
અહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કરખો છે
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કરખો છે
ઝોળાંગી=વટાની
વહેણુ=પાણીનું વહેવું તે;
પ્રવાહ
ખડે=ભાંગેલી ધમારત
હજી=હાલ સુધી
ટાચ=ઉપલો ભાગ; અથાણું
સપાટ=ઉચ્ચી નીચીનહિતે
શિખર=ટોચ

મુરકેલ=અખરં
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી બાંધેલો ઝરો
ખુન્ન=ફિલિનો ઉચ્ચો
ગોળ ચણેલા ભાગ
પ્રવાહ=રેભો; વહેણું
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આમળાની જગા
ખીસ=ખે પહાડ વચ્ચેની
નિચાણુ જગા
હાર=ઝોળ
પગથી=પગે ચાલતાં
પડેલો રસ્તો
રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાખંધ=જલદી
નકસો=ગામ દેશ, કે
ચહેરનો ચિત્રેલો નમુનો
આકૃતિ=બાટ; આકાર
નમુનો=નકલ

૨૬] પાંચમી આપદીના ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના

સાર-અવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

સવાલ-પ્રદક્ષિણ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના કુંમરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કયું ?

પાઠ ૩૯.

મોડા=ઝાડપાન વગરના	દેવકી ઉનાઇ=સુરત	પડ=પોપડો
મેખડો=પથર કે મારીના	જિહ્વામાં વાંસદાની	ઉપસી=કુલી; ઉચી થઈ
મોળાં દેહાં	પાસે ઉના પાણીનો કુંડ	ઉપસેલો=ઉચો આવેલો.
દેવરથાન=દહેર; દેવળ	છે તે ગામ	ઉપયોગી=બરડરનું
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	પીંગળેલો=ગરમીથી	સાર—આ પાઠથી
	પ્રવાહી રૂપ થએલો	કુદરતનું જ્ઞાન થાય છે

સવાલ-ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આબુથી ખીજ નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરા, કુંમરી, કુંમર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, ડિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી કાઢી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને કુંમરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.

દરદર=મારીક ટીપાં; પુંદ	પચી જમ્ય છે=નીચે	મુખ=નદી દરીઆને મળે
મેળાપ=મુલાકાત	ઉતરી જમ્ય છે; સમાઇ જમ્ય છે	છે તે જગા
વહેળો=નાની નદી	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા	ચમકારા=ઝખકારા
લોષ=હિચેથી જોસખંધ	પસડી=તાણી	સરિતા=નદી
નીચે પડતું નથી	એટ=ચારે બાજુ પાણી ને	તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
કલિત=મળ	વચમાં જમીન હોય તે	નીરે=જળથી
		તીરે=કાંઠે

ગુજરાતની સાઠ બૂગાળની પ્રત્યેક તરમાળા ત્રણ આના. [૨૦]

ચિત્રવિચિત્ર=અતઅતનાં; કિનારે=કાંઠે	નિઘન્ય=નહી	
તરેહ તરેહનાં	ચરતાં=પાસ ખાતાં	પિછાણીએ=સમજાએ

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે જોએલાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં માછલાં અને લીલુંછમ પાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ. બધા સહેરનો દેખાવ નકકી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નડાવાનું, ધોવાનું, અને પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

સવાલ—ચરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શી ફેર છે? સરોવર શી રીતે બનતા હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧.

ખલાસી=વહાણ હંકાર-
વાનો ધધો કરનાર
ખહોળો=ધણે મોટો

ખાર=ખારો

બસ્તીઓટ=નદી; ખાડી
કે દરીઆમાં પાણીનું
ચલું તે બરતી, ને

ઉતરી જતું તે ઓટ

મોળ=છોળો

કોડીઓ
અંખલા } દરિઆ
છીપો } =પ્રાણીઓને
રહેવાનાં ધર

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોળાં શાથી આવે છે? નદીનું પાણી રાત્રી, જુર, પીળું દેખાવાનું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પાકે છે?

પાઠ ૪૨.

હજારો=તાપી નદીના
મુખ આગળ હવા

ખાવાની જગા છે.

મજવો=નાની હોડી

બૂગાળ=પૃથ્વીનો ગોળો

ટહેલ=વહાણ ચલાવનારો

મુખ્ય ખલાસી; સારંગ

માહીતી=ખબર

૨૮] ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શક્ષક” ત્રણ આખા.

બુગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	અખાત=સમુદ્રનો કાંઠો	ખામે=હરે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	લાંબો વધી જમીનમાં	દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણ
પુરતી=એકએ તેટલી	મએસો હોય તે	ખાજુ પાણી ને એક
મગીઆ=મગ જેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોનો	ખાજુ જમીન હોય તે
નિશાન=એવાણી	અખાત	ક્રિયા=કામ
બૂશિર=જમીનની અણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાઈ	સમુદ્રધુની=એ મોટા પા-
લાંબી થઈને દરીઆમાં	આવેશ કાઢવ કચરો;	ણીના ભાગને સાંધનારો
ગંગેલી હોય તે	ચગુ	પાણીનો નાનો ભાગ

સવાલ—હજારો ક્યાં છે ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. બૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું? કઈ ક્રિયા સમુદ્ર પિનારે હંમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાઉ=મજબુત	પર કાંતેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુધાર, લુહાર	પ્રમથુ=વા ધ્રુંકવાનો સંયો	ળવામાં આવે છે તે
વગેરે કારીગરી કરનાર	તણખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણા=તાર
દેસાઈ=જગીરદાર;	ગરી	તાણાવાણા=તણુવાની
વતનવાળો	ચોપાસ=ચારે બાજુ	સાલપર જે ઉભા દોરા
વસવાયાં=સુધાર, લુહાર	વાટ=સોંઘાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે.
વગેરે ગામની વસ્તીનું	સજ્જડ=સખત	તે તાણા અને આઘા
કામ કરનારા ભેડો	ચાકડો=પૈડા જેવું કુંભા-	દોરા રાખવામાં આવે
આરા=પૈાની વચમાંના	રતું એળર	છે તે વાણા
હરતાં લાકડાના કકડા	લોંઘા=લચકા	ખાદી=દોટી
વાંસભો=સુધારનું લાકડા	કાસ=માક	ખોળાકું=જોડકાનું પઠ
ધડવાનું એળર	ફાળકો=કામડીના જે પાટ	જળજમ=પાથરવાનું રંગીલ
		નિખાનું

બીજા ઘોરણ માટે અંગ્રજીનાં મનોચલ પાંચ આના. [૨૯

સવાલ—ગાડા અને હળમાં શાનું લાખુ વાપરે છે અને તે લાખુ વાપરવાનું કારણ શું ? લુહારને ત્યાં શું જોયું ? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ઢોડવાડમાં ઢોડા શું કરતા હતા ? શણુનું શું બને છે ? ગામડામાં વસવાયાં ભોઠો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪.

ગામ=જેમાં યોગ્ય ફળીયાં	એક દાયની લાકડી	કોનરકામ=પતથર કે લાક
ને યેઠાં ધર હોય તે	તાલુકે=પરગણું	ડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
શહેર=જેમાં છોખંધ ને	વળવનો=ફરવાનો	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ ઓફિસ
દારખંધ ધરા ને સારાં	દહાડો વળવાનો=ફાપ્પો થવાનો	નગર=શહેર
સારાં બગ્ગર હોય તે	રોજે=કપર ઉપર બાંધેલું મકાન	કરીમરી=કડીસખ; બનાવટ; હુન્નર
છુદી=રમ્મ	મસીદ=નિમાજ પડવાનું ઠેમણું	વરાળચંત્ર=વરાળના જોરથી ચાલતો સંચો
મિસ્લીદંડ=મે છદડો		
દડો=મિસ્લી ઉડાડવાની		

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ કયા છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? અમદાવાદમાં જોવા લાયક શું શું છે ?

પાઠ ૪૫.

મુખી=પટેલ	ફેરણીગરકુન=તાલુકાના	પાંધકમ ખાતાનો અમલદાર
કચેરી=ઓફિસ	ગામની સીમમાં ફરનાર કારકુન	ફેરણદાર=તાલુકાની પોલીસનો ઉપરી મુકદ્દમા=કેસ
તમાવી=સરકારે ખેડુતને ધીરેલાં નાણાં	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને પાણી પી બાંધેલી કુંડી	સાક્ષી=જુજાની અવલકારકુન=મામલતદારના હાથ નીચેનો પહેલો કારકુન; થર્ડ ક્લાસ માણરટ્ટ
મહેસુલ=જમીન ખેડવા બદલ સરકારને બરવાનું રૂપીઆ; જમીનવેરા	દુરસ્ત કરાવવું=ભાંગેલું સમરાવવું	
હફ=સીમા; મર્યાદા	ઝાવરસીબર=તાલુકાના	

૩૦] પહેલા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” ૧૧૧ આના.

જમાદાર=એ ગણુ ગેટનો ઉપરી	તિજેરર=તિજેરીનો ઉપરી રસીદ=પહેંચ; પાવતી	પગારનો સિપાઇ નોંધવાનું=લખી લેવાનું
ખુટતા=જોઈના	કાચળી-ચેલી	દવાખાનું=ઇસ્પતાલ
રજુ=દાવર	કારકુન=લખવાનું કામ કરનાર	છરી=શીતળા કાઢવાનું ઝોઝર
સખ્તી=તેરજુલમ	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	શીતળા=સૈયક; બળીઆ
પગાર=દરમાયો	હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	કાચનો=કાણું પાકનો
નાયક=સિપાઈની ટોળીનો ઉપરી	ના નાય ન ચેનો દલકા	ચેપ=પરં; રસી

સવાલ—કુખેરદાસ કયાં જતા હતા ? તેમની સાથે કાણુ મયું ? મુખ્યામે કોને સલામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ? કુખેરદાસે શું જવાબ આપ્યો ? કોબદાર, ગ્રાવરસીઅર અને તિજેરરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરો ખત કયું ખતું નોંધે છે ? કુખેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા ? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૬.	કલંકટર=બિલ્લાનો મુખ્ય ઉપરી; બિલ્લાનો સુબો	તાનો વડો અધિકારી ઈન્સ્પેક્ટર=તપાસણી
તાલુકો=ધાનું ગામ મળીને	મુલતવી રાખવું=ચોડા	કરનાર અમલદાર
થએલો ભાગ	વખત સુધી નહિ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
બિરો=લખા તાલુકા	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
મળી થએલો કલંકટરના	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
તાખાનો મુલક	સુખામરી=આરોગ્યતા	નર અમલદાર
વિભાગ=ભાગના ભાગ	દેખરેખ=તપાસ	લેણદેણુ=લેવું દેવું
કમિશનર=વિભાગનો	ઈજનેર=આંધકામ ખા-	મુન્સફ=સબજજ
ઉપરી અધિકારી		

સવાલ—તાલુકો, બિરો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેક ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી

રખાવવી એ કાણુ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના મેજિસ્ટ્રેટ સંબંધી દાવા કાણુ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કાણુ ? જિલ્લાના દવાખાતાના ઉપરી દાકરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭.	પરવાનગી=છુટ; રગ્ન	નિશાળ
બીના=બાપત; હકીકત	આશા=કમેદ	પરીક્ષા=તપાસ
રેલ==પૂર	બલામણુ=સિદ્ધારસ	શોષવ=તજવીજ કરવા
લીડ=અનાજ ખાત જ-	છુટ=રગ્ન; પરવાનગી.	વાલામક=નહિ યાએ એવો
નાર એક જાતનું પક્ષી	મુકરદમો=કોરટમાં ચાલતું	નિરાશ=નાશમેદ
પાક=મોલ	અમુક ક.મ; કજીઓ	ખૂન=મારી નાખવું તે
ખંદુક=પિરતોલ જેવું	ડેપ્યુટી=મદદનીશ	જુગાની=સોમન પર જે
દધિયાર	કન્ધાશાળા=હોડરીઓની	હકીકત કહે તે; સાહેબી

સવાસ-પ્રેકટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જજને શું શું કામ હોય છે ?

પાઠ ૪૮.	ખરફ=ટાઢથી હરી ગએલું	પડતો પ્રકાશ
નાળું=પાણી જવાનું	પાણી	ટીપાં=ફેરાં
મરનળું	હરી-જમી; ખંધાઈ	ઝાકળ=કંડીના જેરથી
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી	થીજને=હરીને	હવામાંની વરાળનું
નીકળે છે તે જગા	ખટ=જાડો	પાણી થવું તે
કહોળું=કાદવવાળું	કરચો=ઝીણા કટકા	અટકીએ=થોળીએ
ચિકાર=એક કાંઠે બરપુર	હિમ=ઠાર	પાઠ ૪૯.
કરચુ=જમીનમાંથી પુટ-	બાફ=વરાળ	દેવતા=અગ્નિ
તી પાણીની શેરા	કિરણુ=સીધી લીટીમાં	પુંકણી=શુંગળાં

૩૨] બીજી ચોપડીના ટિકરેશન (શિક્ષક ત્રણ આના.

વા નાખીએ=વીજીએ
મતિ=દાલયાલ
મીનુબત્તી-મીનુ સાથની
વાટ
અંગારા=સળગતા કોયલા
તાવ=ચેકખી
હરી જમય=રોલવાનું જમ
ગુમળાઈ=રૂંધાઈ
જોત=જળતું; બડકો
દવ=જગતનાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦

મિઠાઈ=મીઠા પાંચ
કંટાળને=કાળ થનો
પુષ્કળ=ધણું
મીઠું=લુણ; નીમક
મોળી. શીકડી
બેસ્વાદ=રંગ વગરનું
સ્વચ્છ=ચોખ્ખું
ખારીઆ=મીઠાના પાણી-
માં આથો સુકવેલાં
ચીમડાં, કાલીંગડાં વગેરે
જીવ=જીવાત
તાળાં=તરતનાં

અગર=મીઠું પાકે તે જગા
જીઆળ=પાણીનું ચઢતું
તે; બરતી
કણી=રજકણ
લાબરી=એકડી કરી;
ઉસરડી
દપલા=દગ
તરી આવે=ઉપર આવે
ત્રિધવ=મીઠાની એક જાત
જગ્યાપધ=ધણુંજ
દેશાવર=પરદેશ

સાર=માણસને પહેલે

નંબરે દવાની; ખીજે
નંબરે પાણીની; ત્રીજે
નંબરે ખોરાકની; અને
ચોથે નંબરે મીઠાની
જરૂર છે. મીઠું સ્વાદમાં
ખાર છે છતાં મીઠું
કહેવાતું કારણ એ કે
તે ખોરાકને સ્વાદવાળો
બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

ગંધ=પીળા રંગની ઝટ
ભાંગી જમ એવી વસ્તુ

મતલબ=કચ્છા
ખાસ=ખસુસ; જરૂર
બરક=ઝટ ભાંગે એવી
ચુરેચુરા=બુકેબુકા
મૂળરંગ=ખસલ રંગ
આંચ=ઝાળ
ધરી=પડી
બડકો=જળતું
વિરમય=તવાઈ; અચ્છો
ગજરો=ફૂલનો માથામાં
ધાલવાનો તોરો

ઝાળ=અચ્છ
કિડાવવા=ખસલવા
સાર=ગંધકમાં રંગ
ઉડાવવાનો ગુણ છે.
પાઠ ૫૨.

શોખ=મરજી; કચ્છા
અફાળી=પટકડી; પછાડી
ખરજચડા=ખાડા
ખાખોચીઆવાળી
ફટકડી=એક જાતની
ખાડા તુરા રંગની વસ્તુ
ખાજુ=પાસા
પાસા=કોરણો

પહેલાર=પહેલવાળી
કાર=કરી
કીમતી=મહત્ત્વ કિંમતનો
અકીક=રંગીત ચળકતા
પત્થરની એક ભત
કવેશન=કીશ, માણિક
વજેર રત્ન
કુશર=કાચનું કે પાતનું
બાક

પાઠ ૫૩.

કોકણી=જમીન ખોદ-
વાનું જોભર
સમી=દુરસ્ત
બૂંટી=પાણ પીમાળવાનો
ખોટો ચુકો
પાણુ=રણ
જોરણુ=જુહાર, સોની
વજેર જેનાપર ચૂકી
દીવે છે તે જોભર
દીપ્તિને=મડીને
સીધુ=પાસર
નળીઓ=જુ'મળીઓ
રવેસ=મળનો કુલો
ભાગ; જોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
ધા કર=ટીપ
પોલાક=ખરં કોડું
કરવત=સાકડા વહેરવાનું
હથિયાર
ભરતર=ભરીને બનાવેલું
સ્કૂ=પેચવાળો ખીસો
કાનસ=રેતરડી
પકતર=પડીને બનાવેલું
નકર=સંગીન

પાધર=ખકારો ખકાર

પાઠ ૫૪.

હિરિય=કરીરના જે ભાગ
વડે કામ અને ભાન
ચાપ છે તે (જેમકે
ખાંખ, કાન, નાક, જીભ,
ચામડી, હાથ, પગ,
ઝોં, ગુદા, ઉપસ્થ)
મુખ્ય=મોટા
અંગ=ભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણુ
ઝોટી=વળગી; બાકી
અમલનું=ગરનું
હિરો=કાણાં

શાપી=ચૂસી
આધાર=ટેકા
એકાદ=એક
ખાસ=અટકળ; પાસણ
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
સાર=ઝાડનાં મુખ્ય, જે
અંગ છે. ચૂળ, થડ,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, બી.
પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
કનાર અંગો છે.

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીમ
પટ=પાણું
ચીકણું=ચીકણવાળું
પડીખાં=તાડી ભરવાળાં
જીની ડોકના પાકણ
છેદ=કાણું; વેદ
ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
આરપાર=આ બાજુથી
પેલી બાજુ
તાડી=ખાટો નીરો; ખ-
જુરી કે તાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વજેરનો
તરતનો ઝરેલો રસ

૬૪] બીજા ઘોરણનો “શુભગણિત શિક્ષક” નો અભ્યાસ.

ખરસાણી=ચુવેરની ઝોં

નત

ઘોર=ચુરેરીઝો.

ચુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ

આંકડો=એક નતનું ઝાક

(એના ફૂલ હતુમાનને ચઢે છે)

ઉપવાસ=બૂખ્યા રહેવું તે

સાણુચોખા=વાંસીઆ

ચોખા

ઝાલ=ઝોડા; ચામડી

રેસા=તણ; તાર

કઢોળી=તોળી

અળણી=આળવાનું ઝીણા

કાણાંવાળું વાસણ

હસકા=જલદી પચે એવા

પાઠ પક.

મુંઝારે=આસરે

કુંડી=નાનું કુંડું

હાખી=પહાની કંઠી

મુખળાં=કુંડા કે કંઠીની

આણુએ સે.યા જેવું

હોય છે તે

ખાંચ=ખોમણ

મુલક=દેસ

દાઉદખાની=પીળા પોઆ

વાણુઆ=ઝીણા કાળાસ

પડતા

પોટો=પીળો ડુમસો

ડુમસો=કુંડો પશુ બંરાક

કાડ=ભાગ

પુષ્ટિકારક=કૌંત આપનાર

ખરબટ=કઠણ ને ખર-

બચડું લાગે એવું

યુલું=જુલું; આળણ

ખાફે=ગરમ પાણીમાં રંધે

હવામે=તારની આળણી

ઝાટકીએ=કપણીએ

આળણું=આળતાં બાકી

રહેશે ભાગ; યુલું

રવો=ઝીણો દાણાદાર ભોટ

વાની=ચીજ

આથો=ચઢીને ખાકું

જાએણું ખીર

લેપડી=પટ્ટી

જખમ=ધા

પોટીસ=ચુમડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે થઈ,

અળસી વગેરેને ખાસી

લુગદી કરવામાં આવે

છે તે

પાઠ પક.

ખગીચો=ખામ

દાંડી=વચલી નસ

થોકડો=જથો; જુડો

ચૂટી=તોટી

સાંકડું=નાનું

મંછોફો=રમવાની જાનાં

માફક=પેડે

કમળ=તળાવમાં થતું

એક નતનું ફૂલ

અળવી=અળનાં પાદકાં

જલાખંધ=સાચું

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

દાંતાં=અણીવાળી કોર

અમથીઓ=અમથીઆણું

કક

મુલમોર=એક નતનું

ફૂલનું ઝાક

કળી=ખીસવા વગરનું ફૂલ

બાળવિજ્ઞાન: "મિકેરેશન સિસ્ટમ" નો આનો: [૩૫]

પાક ૫૮.	પાક ૫૯.	પાક ૬૦.
જીવનું=નાનાં જીવનું	કુટુંબ=વંશ; જોલાદ	પુરં કર=ખાઈ જાય
પતંગીઈ=એક જાતની	વંદા=વાંદા	ખાઈપરા=ખાતાં ધરાવ
સુંદર પાંખવાળો કાડો	ખાઈ પટે.	નહિ એવા; અકરાંતીઆ
જમ=જાત	ભાગળ=કહેર કે મામમાં	મળે છે=કતારી દે છે.
જરૂર=ખાવેલું પચાવ-	પેસવાનો દરવાજો	કાહેલું=સહેલું
વાની કાચળી	ધોળાવ કરતો=વારંવાર	કમકમાટ=ચીતળી; કંટાળે
ખૂબસુરત=દેખાવડી	યાદ આવતો	પાક ૬૦.
બીલકુલ=સમુગી	ભાથું=મુસાફરીનું ખાવાનું	કેકડા=કુદકા
માણ=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી	સમડી=કામડાના આકાર-	દોડાદોડ=નાસાનાસ
જાત હોય તે	નું મોટું પ્રાણી	ખપકાદાર=સૌમિતા
પાંખ=પર	તીર=કામડું	સુંદર=ખૂબસુરત
વૈતરી=વેઠ કરનારી	ખસારાખંધ=ઝડપથી	વલવલાટ=કરીને નહિ
અવરથા=દલા; હાલત	નજર=નીમાહ; ધ્યાન	એસવું તે; વસોપાત
કંપળ=પેટે ચાલનાર કાડો	નહોર=તીલ્લા નખ	રમુજ=આનંદ
કાઠિઆર=કાડીનું કર	ચીરે=ફાડે	બદન=શરીર; અંજ
ચોપણ=ગુજરાન	કરાંકી=કપાસ, ઘુવર,	પીઠે=ખરડે; વાંસે
કોસોટા=સાંધી જાળ દડી	વજેરની સુગ્રામ મએલી	કમરચીતરી=મણી કાળી
નિરાંતવાળી=નચિંત ચમ્પ	ડાળી	અને થોડી ધોળી એવી
અવતાર=એક રૂપ બદલી	સરી=મથસી	મુઝાવાળી=મુમખા
બીજ રૂપથી આવવું તે	અંધારો=અંધર; ફેર; તંબર	જેવા વાળવાળી
કુદા=મંદિરમાંથીનું ધર	મીંધ=ફાડી ખાનાર	છોડા=છોતરાં
કુમળે=કંઈ	મોટું પક્ષી	મર=માવો
	દોળાવ=દાળ	કુમળી=નરમાશવાળી
	મરદન=દોષ	કંપળ=ફણગી; અંકુર

૩૬] ગીલ ચાપડીના હિંદોશન શિક્ષક ત્રણ આના.

કાતરી=કાપી	પર=ગડી	પાક ફર.
શક્ષી=ખને બાજુ પર	રતુમડો=રતાશ પડતો	સવાલ=પ્રશ્ન
અકેકો અણીદાર ઘંત	મક્ષા=પુળા	ટટાર=સીધા
હોય છે તે	રહેઠાણુ=ગસ; મુદામ	અણીપડતાં=અણીવાળા
ફાંટી=ગ્રીણાં વાળ	તુષ=અનાબના છોડ	દેખાવ=શોભા; ભરાવ
ચકાર=ચાલાક; ચંચળ	સમીસાંબ=સંધ્યાકાળ	ખરછટ=કરકરા
અવાજ=સાદ	પાક ફર.	ખગાસું ખાય છે=ખાળસ
લાતકી=ખુની; નિર્દય	પૂછડીહલાવતો=પ્રુચવતો	હૂર કરે છે
ફરમન=ચત્રુ	ફરી વળ્યા=વોટળાયા	કચું=જડણું
ખચાવ=રક્ષણ	સરત=હારજીત	જોરાવર=ખળવાન
પોલાણુ=પોકળ ભાગ	ખંજેરી=ઝાટકી	નળો=મુટણુથી પાટલી
મુખખો=જયો	હોર=હૂર જમ; ખસે	મુધીનો પખનો ભાગ
જત=જાબ	ભટકતી=લખડતી	વિકરાળ=કરામણું
ખીકણુ=ખીએ એવું	લાળ=ખીકણું થુંક	જાતીવાળું=હિંમતવાન
નજરે પડતું=દેખાતું	પંજન=પાંચ આંગળાં ને	હુમલો=પસારો
ખાસ કરીને=પણું કરીને	હથેલી એટલો કાંડાં	ટુકડી=ટોળી
ફરતું ફર=આધિતું આધે	મુધીનો ભાગ	મદામીઉ=મદામના રંગ
તેજ=ચાલાક	ગળફી=દોડ	જેવું
ઘેવતવાળો=મજાનુત;	બરોસાદાર=વિશ્વાસુ	જુરાશ પડતી=જુરાશ પર
જોરવાળા	મમતાવાળું=માવાળું	પાદર=આમના અંધા
ઉપરાઉપરી=એકપછી એક	તામેદાર=કુદમર્મા રહેનાર	ખદારની જગ્યા
શળ=કુદકો; જલમ	પત કરતી=લેખવતી;	જીઠિખારી=ખીસ
	મણુકરતી	પકડું=પહેંચેલું; પેક
	માન=આજર; બાર	ખમે=ખટકે; રવડે

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સંસ્કૃત શિક્ષક" ચાર આના. [૩૭

ભારો=મુખ્ય
 ખોળ=રોધ; તપાસ
 દશખ જેવાં=અનાં; મીઠાં
 વાદ=સૌરડીનું ખેતર
 ખખાઈ=ધુઆઈ
 પાઠ ૬૩.
 કુરુકવા=ડોળા કાઢવા
 ખાતર=માટે; વારતે
 ખજવો=હેરાન કરો
 કાઠી=નાનો કાઠાર
 કુકસાન=ખમાસ
 કીકી=ખાખના ડોળાની
 વચ્ચેનો જોળ કળો ભાગ
 સહેલાઈથી=ચોડી મહેનતે
 શોભા=દેખાવ
 જ્ઞાન=સમજ
 ખખર=ખલુ
 ધોર=ખલુ મિહામણું
 આન=તરવારનું ધર
 મીઠું=ફાંડું
 કરકરી=ખરખચડી
 કીલી=ફોતરાં કાઢી
 કપધોમીપણું=જરૂરીખાત
 સતાવસો=દુઃખ દેસો

મહેરખાની=દવા
 મુલ્યુ=પાક
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી
 નાશ કરવો.
 પાઠ ૬૪.
 સિંહણુ=સિંહની માદા
 અન્યમન=નવાઈ
 ધ્યાન=ચિત્ત
 અગ્નિ=દેવતા
 યાગ=કેશવાળી; ધોડા કે
 સિંહની ડોકપરના વાળ
 ઠેલણુ=હડસેલી સકાય તેવી
 બુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો
 અવાજ
 મર્જના=સિંહનું ખરાડવુંતે
 ક્ષણતાં=કાંપતાં
 ભયંકર=મિહામણું
 વાધણુ=વાધની માદા
 જોસ=માંસ; માટી
 ચળકે=ઝળકે
 જો=ખીક
 ઠેકાણુ=નિયમ
 આખેલ=રવાડીઓ
 વસ્તી=વાસો; રહેણુ

ચાકાં=કાપા
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 આંતરે=ધેર; કબજે કરે
 હેરાન=દુઃખી
 પાઠ ૬૫.
 જોડળમાય=પરમેશ્વરની
 માય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 જીજું કાઢકું
 દવાખાનું=દરિપતાલ
 કાડપિંજર=કાઠકાનું
 ખોખું
 દિવાલ=ભીંત; કરો
 ટાંચું=લટકાવું
 મિહામણું=ડરામણું
 મરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાસા પરની
 હાડકી
 ખેડોળ=કદરુ
 ભરાઈ=ભરેલું
 ખેડક=નકકી; ખચીત
 કોરત=ભેર; ખજ
 અવધવા=અગ્રે

૩૮] ચાપડીના "પિકરેશ્વર ચિહ્ન" નાથે ન્યાય.

જોપરી=મગજનો હાથડો
 મગજ=જોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=ફમ બરવાની
 કાથળી
 હૃદય=લોહીની ટાંકા
 થાપો=કુલાની પાસેનો
 નાંધનો ભાગ
 કુઠકો=ફમ બરવાની
 કાથળી
 સંરક્ષણુ=સાચવતું તે
 રેસા=તાર; તાતણા
 સંક્રામ=સંક્રાયામ
 જોટમો બાઝે છે=એક
 ઠેકણે એઠો થાય છે.
 સવાલ ૧) માંસપેશી
 શેની બને છે ? સ. ૨)
 હાડકાંની જરૂર શા માટે
 છે ? સ. ૩) લોચામાં
 કયો ગુણ છે કે જેથી
 તે બાંધા દુઝા યદ સકે
 છે ? સ. ૪) સ્ક્રીરમાં
 કેટલાં હાડકાં છે ?

પાઠ ૬૬.
 કુદરતી=આણસનું કરણ
 નહિ તે; હમરનું
 બનાવેલું તે
 હાંકણુ=કવર; પડ
 ચામડી=ત્વચા
 સુંવાળી=લીસી
 ઢીમું=ઢીમણું
 રક્ષણુ=સંભાળ; બચાવ
 ગોડ=રક્ષકારની ગાંઠ
 ઉપસી=હચી આવે
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે=જતી રહે;
 નીકળી નય
 રજાતા નય=રજ આવતી
 દરદ=દુઃખ [નય
 નિશાની=એધાણી
 ભડું=જખરી
 આળુ=જરા અડક્યાથી
 પણ દુખાય તેવું
 ભોકે=ધોચે; ખાલે
 ખાલ=ચામડી; ત્વચા
 અડકે=છેડે
 ખમાણું=સહન થવું

એ.સીકું=નાનો લકીઓ
 હાખલો=ઉદાહરણ
 જોળાણુ=કપણુ પડ
 હેલણું=નીચેનું
 મસેફ=એસીકા કે જોડ
 ડાને મદાવેલા પડ
 સદમર્સક=નાની ચીજને
 મોટી દેખાડનાર
 અસખ્ય=અમણિત;
 બધાજ
 રેખા=કાપા
 ગરમ=કુંદાળું
 ગેંડા=ગેંડીનો નર
 સ. ૧) સ્ક્રીરનું હાંકણુ
 કયું ? સ. ૨) ચામડીનું
 ઉપયોગ કહો. સ. ૩)
 ચામડીમાં કેટલાં પડ છે ?
 સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ
 સમજાવો. સ. ૫) કઈ
 જમાની ચામડી બધી
 હોય છે ? સ. ૬) એક
 હાખલો આપી ચાપડીની
 રચના સમજાવે. સ. ૭)
 જેના સ્ક્રીર પડે ચાલે

ગીતા શ્લોક માટે અન્યથાકૃતિત્વનાં મનોમત્ત પાંચ આકાશાંકુરો

વધારે હોય તેની ચામડી
કેવી હોય છે ?

પાઠ ૬૭.

સુરત=તાપી નદીને કાંઠે
કાંઠે સહેર છે,

ટકારો=આંગળી વાળી

નખથી ઠોકવું તે

તળાઉ=નીચેનો ભાગ

ખાસું=મગ્ગતું; સારં

કમાવેલું=પકવેલું

તરડે=તરડ પડે; ચીરો

પડે; ફાટે

ટકે=નબે; ચાલો

પહેવાં=ધાત્મા

ખીક=ડર; બો

અમારવાડો=જમાં અમાર

બોકો રહેતા હોય તે જગ,

કાચળી=ચેલી

વાસ ભારતી=મંધાતી

કંપાલું=કંપું રહેવાયું

ટાંગી=છટકાવી

રાંધી=આમડું સાફ કરવાનું

મો=મીડું જોગવર

જન=ધોડાની પીઠ પર

નાખવાની અમડાની અટ્ટી

કુમળું=નરમ

મસક=પાણી ભરવાનો

ચાચકાનો કાચળો

સ. ૧) ચામડામાં કયો

ગુણ છે કે જેથી પાણી

અંદરથી બહાર નીકળી

જતું નથી ? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શો

લાભ ? સ. ૩) ચામડાને

ફેળવવાની રીત કહો.

સ. ૪) ચામડાની કઈ

કઈ ચીજો ચાય છે ?

પાઠ ૬૮.

જીન=થેટાના કાળ

ઢોરકાંકર=મળક; ધોડા

વગેરે

જોડો=મળકને જોડાડવા

માટે સીવેલું કપડું

મરમાવો=ફુંદ; મરમી

ઉતર્વાં=પુસં ચમા; મયા

માંસડી=પોઠી

મંતવું=લાંબા દોરા કાઢવા

જીડવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ

વાંકડીઆ=ચુંચળીઆ

ભરાક=પાસે પાસે

ટકાઉ=મજબુત

સાચવી=સંભાળી

દુઆ=ગ્રીવા જીવડાં

ફુંદ=મરમાવો

વારકુટ=જોડીટ; જોક

જાતનું બાય વગરનું

કુંકું બદન

અજબો=પમની પાલી

સુધીનો કમકો; જામો

કમજો=બાય વગરનું બદન

સ. ૧) થેટાને ટાઢ કેમ

વાતી નથી ? સ. ૨)

ભરવાડ ક્યારે ઉન કાઢ

રી ભે છે ? ૩) જીનનો

ઉપયોગ કહો. સ. ૪)

જીવના કપડાંથી ટક કેમ

વાતી નથી ? જ. ૫)

કરીરમાંથી મરમી નીક

ળી જવા પામતી નથી.

૪૦] ચીજી શાખડીનો "હિન્દીસન સિદ્ધાંત" ગ્રંથ અભ્યાસ

પાઠ ૬૯.	કાઠાર=અનાજ ભરી	સાઠી=વળી
ઓપડીએ=વખતે	મૂકવા માટે લાકડાનો	પકવાસા=અપરાના સા-
આંગણું=બારણા આમ-	કે કાઢવનો બનાવેલો પાટ	કટા સાથે જડેલી
ળની જગા	ધુમાડી=ધુમાડો નીક-	પાટીઆની ચીપો
બેઠક=ભોંયતળીઆની	ળવા માટે બાંધેલું તે	કામડું=રાંસની બે ફાહ-
ઉચ્ચાઇ	ધેરાઇ=ભરાઇ	માંની એક ફાહ
ખાસ=મણી બેઠને	વેદના પગલાં ચતા નથી=	સરકાવવું=છાપસ ઉપર
તળીશું=નીચેનો ભાગ	રામ આવનો નથી	કામકા બધાવવાં
બેજ=ચરદી	જાજ? =સંડાસ; ટટી	છત=છાજ
કુંભી=ધરના કંબા આડા	ગાડો=ધરની પાછળની	નરદમ=તદન; એકલી
લાકડા બેસાડવા માટેની	ખુણી જમીન	ઝરખો=જોખ; અટારી
બેસણી	કપારો=ચોરસ ખાડો	બેઠક=નકકા
સાગ=લાકડાની એક જાત	છોડી=બે ધરની પછીત	સવડવાળું=સમવડ ભરેલું
છોલાણું=છો દેવડાવવી તે	વચ્ચેની પણી જવાની	
પરસાળ=પરમાં પેસતાં	જગા	પાઠ ૭૦.
પહેમે ખંડ આવે છે તે	સીડી=નીસરણી	ઓછાથો=ઓળો; પકાચે
ઓસરી=ઓટલી	દિવાનખાનું=બેસવા ઉ-	છાયાપંત્ર=ઓળાપરથી
દેરાસર=દેવને રાખવાનું	ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો	વખત જાણવાનું વંત્ર
ઠેકણું	ખુબીથી=સફાઇથી	સાધન=સદિત્ત
પૂજા=સેવા	વેલ=વેલા	મદારી=બેલ કરનાર
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-	ખાંટી=ખુંટી	સ. ૧) અસહના વખત
વાનો ઓરડો	તાકા=મોટા જોખલા	તમાં ધડિઆળ હતા ?
પાણિઆર=પાણીના બેડાં	મોભ=છાપરાની વચ-	અસહના ભોકો વખત
તથા ગોળી મૂકવાનીજગો	માંનું આડું લાકડું	સા ઉપરથી જાણુતા ?

જુનશતની સાત ભૂમિયની પ્રત્યેકરમાળા ત્રણ આના. [૪૧

પાઠ ૭૧.	કમાન=પોલાદની પટી કે	સમતોલ=સરખું વજન
ધડિઆળ=વખત નાથુ-	તારતું યુંછળું	ત્રાજતું=તોલવાતું સાધન
વાતું ચંચ	સામટા=ભેગા	તોળવા=ભેખવા
અદો=ધડિઆળમાં આ-	મધરાત=વચલી રાત	હાડી=ત્રાજવા બાધે છે
કા માડેભો જોળ ભાગ	ઝડપ=હિતાવળ	તે ભાકડી
I=એક	કુંચી=ચાવી	ચીચવો=એક હિમા ભાક-
II=બે	સ. ૧) ધડિઆળમાં	ડાપર ખીજા આઠા
III=ત્રણ	કટલા કાંટા હોય છે ?	ભાકડાંની વચમાં સાળ
IV=ચાર (૫-૧)	સ. ૨) બને કાંટા સરખા	ધાલી બે છેડે બેસ-
V=પાંચ	હોય છે ? સ. ૩) નાના	વાની રમત
VI=છ (૫+૧)	તથા મોટા કાંટાથી યું	મધ્ય=વચલા
VII=સાત (૫+૨)	બચુાય છે ? સ. ૪)	સેજસાજ=જરા
VIII=આઠ (૫+૩)	ધડિઆળ જેતા શીખ-	છેતર્યો=હુચ્યો
IX=નવ (૬+૩-એક)	વાને માટે પહેલું યું	પદ્મું=છાનકું
X=દશ	ઝોળખતું જેમઝે ? સ.	પાધરો=સીધા
XI=અગિયાર (૬+૫-એક)	૫) ચંદા પર કટશે સુધી	સમતોલ=સરખું વજન
XII=બાર (૬+૫+એ)	આંકડા માડેલા છે ?	સમ=સરખી
કુંડાળું=જોળ ચકરકું	સ. ૬) નાનો કાંટા આઠ	મુક્તિ=તદબ્ધીર
મિનિટ=અડી પળ; સાઠ	પર હોય ત્યારે મોટા	સ. ૧) આપણને માલ
સેકન્ડ	કાંટા કમા આંકડાપર	ઝાહો ન મળે તે માટે
અંતરે=છેટે	હોય છે ?	ત્રાજવાની બાળતમાં સી
	પાઠ ૭૨.	તપાસ રાખવી ?
	પડીકું=અંદાજ	

૪૨] પહેલી ધોષડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અલી આના.

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો, વનસ્પતિઓ, (પાઠ ૨) લિપિમાં, આઠાણી, પડિતો, અજ્ઞ, માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ, (પાઠ ૩) દંડુ, કળિયુગ, ઉત્તરો, બુદ્ધિ, હિંડાડે, ખર્ચુંપાન, આવકનો, જાત્રાએ, મિત્રાઈ, અક્ષરનો. (પાઠ ૪) ધણીચણિઆણી, ઇન્દ્રભક્તિ, ઇન્દ્રકૃપા, મોહરા, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અભ્યાસ, ઇન્દ્ર, સોંપ્યો, ખરેખર, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લભ, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર. પેસાદાર, સત્તર, ખરીદા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો, અટકાવ્યો, વિદ્યેપતિ, જગકર્તા, બૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇન્દ્રસ્તુતિ, વિદ્યેસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક. કિંમત, ગર્વ, આમહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) જાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળુ, ભુંકું, તાકયું. (પાઠ ૧૨) યુધિષ્ઠિર, અબ્બુન, કોષ, વર્તણૂકથી, દુર્ધોષનને, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગંધર્વ, આંતઃકરણ, ગુસ્સો. (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધિશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) જુલુસ્થ, નિસાસો, કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મરકરી, આમહ. સ્વાદે. (પાઠ ૧૬) કલેશ, નિશ્ચય, વૃક્ષ, આશ્ચર્ય, પ્રગટે, વિશ્વવપતિ, સ્વર્ગ, (પાઠ ૧૭) શિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પાથર, કુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વસ્થ, ચોંટાડ્યાં, ઈદ્રવ્ય, સ્થિતિ, ડાકાર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન, હિંદો, નાણી,

આથી આપણી "ડિક્શનરી સિસ્ટમ" આર. આના: ૪૩

આરક્યું. (પાઠ ૧૬) વિદ્યાન, પ્રમાણિક, નિર્ણય. (પાઠ ૨૦)
 ફિલ્ડી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્યાનો, વિષયો, નિશ્ચય.
 (પાઠ ૨૧) અચ્છર, ફાલ્ગુ, ચુકિતથી, ગર્વથી અભિમાની, નમ્ર.
 (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, ટિકિટ, પરિબલિત્ય,
 પત્તા, તીર્થરૂપ, ચરંટવી, રાજેશ્વરી, પ્રિયભાઈ, સામાજ્યવંતી,
 ગંગાસ્વરૂપ, ઢુંકું, પત્નો, જિલ્લો (પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અહોહ.
 વિનાંત, આશ્ચર્ય, ભખારી, સ્થિતિ, ભેટ્યો, ઈર્ષાભેદ,
 દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાર્તાવવાદ, ઘુર્ત, પ્રાણી, પ્યાર, ફૂર,
 સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, ન્યાય, નિર્દોષી, વ્યાપાર અથડાય. (પાઠ ૨૫)
 ધડકો, ફોડાવ્યો ફુટ્યો, દોષ, સદગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન,
 ગૂંથે, તક્ષોન, વિષય, સંખ્યામાં, નાતમલાલ, વિલાયતમાં.
 (પાઠ ૨૭) ડિલ્લો, અગત્ય, પુષ્કળ, વિના, સંમત. (પાઠ ૨૮)
 પિત્તળના, ચળકાટ, પ્યાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્થા,
 વિસામો, ધર્માદા, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચહો, તકમસાદ,
 ગુરુની, વળગ્યો, તક, વિદ્યાનો, હિપાલ્યો, હુણાવ્યું, ભાંગ્યો,
 હિલમ્, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડ્યો, ગાણું, હિલ્લ,
 પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળરકે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધારે,
 પોદે, સંતોષ, વિપતિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકાશની,
 ઈશ્વરતા, હોલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મંદચાક,
 જંતુઓ, ખુલ્લેખોલ્લે, પાથરણું, યાસ, બિહાનાં, દોળાસ,
 આંધીકુડી, દુર્ગમ. (પાઠ ૪૪) કૈકેયી, સત્પુત્ર, અયોધ્યામાં,
 કૌશલ્યા, સુમિત્રા, ભરૂચ, પ્રાચીની, જુલ, સ્વભાવવાળી,
 પ્રીતિ, હિમાપત્તિ, જોડ, પિયાર. (પાઠ ૩૫) દોષ, ઝળકાટ,

૪૪] ત્રીજી શોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” તથા આના

સ્થિતિ, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) શ્રીમ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલો, કોકિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આત્મ, પ્રકુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, ઠહાપણ. (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કર્તવ્યો, પુરુષોત્તમ, પુતળાં, ઓળંગી, ખંડેર, દોચ, ફહેફે, મુશ્કેલ, (વાલો, વાલવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉત્તરો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગાઠવ્યા. (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજી, તળેડી, તૂટીને, ઢુકડાની, શિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઈ, લસુંદા, પીંગળેલો, ઠંકું, ભિંજાય, તૂટી. (પાઠ ૪૦) જન્મ, જન્મું, ગમ્મત, પૃથ્વી, શકિત, નિઆણુ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, સરિતા, નિર્મળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહ-મદ, ભુફે, તાણી, કોડીઓ. વીણવા (પાઠ ૪૨) બૃશર, બૃગોળવિષા, ટોલ, નિશાન, અથડાય, પુષ્કળ, ક્રિયા, દ્રીપકલ્પ, હંમેશાં, સામુદ્રકુની. (પાઠ ૪૩) ઇશ્વરું છું, તણેક, ભટ્ટીમાંથી, સળગાવેલા, પૈડાની, રેડયું, સજ્જડ, ચોંટી, લોંઘા, ઢેડવાડામાં, બાઢાંના, ખોળીઆં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટી, ગિઢીઢંઢા, કિલ્લો. ઓફિસ, જંદાય છે, રાત્રે, વરાળચંત્રથી, મીણખતી, (પાઠ ૪૫) દુરંસ્ત, ખૂટતા, સખતી, લપેડી, તિબ્બેર, કોથળી, કાકતર. (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી, હમિરાનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવત્તો, ઉખુડિ, બોઠં, સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું, ફૂટતાં, થીજીને, સૂર્યનાં, કિરણો, પૃથ્વી, ઝાકળ, પહોંચ્યાં, (પાઠ ૪૯) ફુંકીએ, ગતિમાં, ઘંકું છું, ઠલવી. (પાઠ ૫૦)

અગ્રી, ગાવિંદ, મિઠાઇ, મોળી, બોળું છું, બેરવાદ, સ્વચ્છ,
બાઝી, મુરકેલ. (પાઠ ૫૧) વિરમય, પ્યાલું, હાલોયું. હેઠળ,
સળગાવેલ, લિલાશ, પદાર્થ, ચૂટી, ઝાળ, ધયું. (પાઠ ૫૨)
ગોઠવ્યાં, અફાળી, વાંકીચુંકી, ગુરુજી, ખડકમાંથી, હંમર,
(પાઠ ૫૩) સ્ફૂ, મિત્ર, દીપ્તુ, અલ્યા, વળ્યાં, ચપટા, તાળાં,
કઠેરા, કિવાલની, ખોટીઓ, ધડિઆળ, ચપ્પુ, નક્કર, સિવાય,
(પાઠ ૫૪) ઇંદિયો, ઉત્પન્ન, પાંદડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટ્યાર,
અગત્યનું, છિદ્રે, ચૂસે, ચોપી, ખ્યાલ, મોઢાં. (પાઠ ૫૫)
દાહતા, પિળારા, ઢોંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી,
હોળી. (પાઠ ૫૬) પુષ્ટિકારક, કુંડી, ઉંખીમાં, કુમસો, અડક,
ગુલું, ગુંદીને, પલાળીને, ફેણા. (પાઠ ૫૭) દોડ્યા, સાંકડું,
ચોપી, ચિરાએલાં, અગત્યનાનાં. કૃષ્ણસાલ. (પાઠ ૫૮)
અવસ્થા, ભટક્યા, સુંઠ, ખૂબસુરત, વૈતરી, ઈંડાં, કીડિઆરામાંથી,
નિરાંત. (પાઠ ૫૯) ભાણું. ઉતર્યો, ચાલ્યો, પાણી, ખાઉંધરું,
કોહેલું. (પાઠ ૬૦) ગુચ્છાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, મુંવાળી,
ઝોચોંટી, કઠ્ઠામાં. (પાઠ ૬૧) ગળફી, અઠકલવાળું, (પાઠ ૬૨)
શિઆળ, મીધર. (પાઠ ૬૩) તાડયું, તળીઆ. (પાઠ ૬૪)
અગ્નિ, ગર્જના. ધૂળતાં, ચોંટયું, ઠેલકુગાડી, બૂખ્યો, વસ્તી,
પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગળ્યાં, હાડપિંજર, ટાંચું, બિહામણું,
ઠોવત, ડુકડો, માંચપેશી, રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મ-
દર્શક, ઠાઝીએ, રાહતો, લડું, ભોંકે, હેઠલું, અસખ્ય, જાતુમાં.
(પાઠ ૬૭) ઠરાવું, કક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝાંઝા, ઊંઠવેલું
(પાઠ ૬૯) ઊણાણું, પાણિઆફ, તુળસીક્યારો, ઝોંડી,

૪૬] ચાલી ચાપડીના “ફિક્શન શિક્ષક” ચાલ ચાના.

ચીતરાવ્યાં, સરઘવ્યું, અલ્યાસ, ઝરખામાં. (પાઠ ૭૦) ધડિઆળ,
મિનિટ, ચકકર, ઠસવાઈ. (પાઠ ૭૧) અઢાવીસ, અથડાય,
અઝેલમાં. (પાઠ ૭૨) ગ્રાજવું, કાટણું, તોળણું, બાંધું, જોખું,
કુહિઓ, ઝોણુંવણું, મૂકયું.

કડાંની ફિલ.

કડાં મોડાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો બ્વાસ એક
નિશ્ચય જેટલો હોય છે; અને તેની બાહ્યનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે.
તે રાતા, વાળી વગેરે તરફના થાકા રંજથી રંગેલાં હોય છે;
ચાલના—૧) કડાંની ફરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં
હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) હેલી રમતે બારે કડાં જમીન પર
મુકાવી દેવાવવાં. મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.
૩) કડાં મુકીમાં જોડથી દાખીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણમાં કડાં ઉપર
રાખવો જેથી કડાં દાલશે નહિ અને પકડવાં સુમય પડશે. તેથી—
કડાં ભેવા તરપર થવું. ચાલો—બે કડાં બે હાથમાં લઈ હાથ નીચે લટકતા
રાખવા. રમત ૧—૧) બે હાથ ઉચા. ૨) બેક હાથ નીચા લટકતા.
રમત ૨—૧) બેક હાથ સીધા સાંખા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીએ
સામસામી) ૨) બેક હાથ પીઠમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ
રાખવાં. રમત ૩)—બે કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેક હાથે સામસામી
પકડવાં. ૧) મુટણમાંથી પમવાળી પમના આંગળાપર વજન સળી
બેસવું. એડી ઉચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨)
ઉભા થવું તે કડાં માથા ઉપર કરી રાખવાં (ઉભા થતી વખતે એડી
જમીનપર ઠોકવી જોઈએ) રમત ૪)—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે
પકડવાં ૧) જમણે હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લગાવવો.

બ્રહ્મવર્ચનો "બ્રુખમચિત સિદ્ધાંત" દ્વારા અર્થ. [૪૭]

(કાળો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫) — ૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (કાળો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬) — ૧) જમણો હાથ ઉંચો (કાળો હાથ) લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭) — ૧) એક હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૨) એક ઠડાં પગના આંગળા (પગ ધુંટધુમધી સીધા રાખવા) રમત ૮) — એક હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (કાળો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯) — ૧) એક હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામાસામી) ૨) એક હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦) — ૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશતરફ) ૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને આધારવા.

ક્રમાનાની ધાંત.

૪ - ર. ૦	૫૨ - ર. ૩।	૪૦૦ - ર. ૨૫)
૮ - ર. ૦।	૫૬ - ર. ૩।।	૮૦૦ - ર. ૫૦)
૧૨ - ર. ૦।।	૬૦ - ર. ૩।।।	૧૦ - ર. ૦।।।
૧૬ - ર. ૧)	૬૪ - ર. ૪)	૨૦ - ર. ૧।
૨૦ - ર. ૧।	૬૮ - ર. ૪।	૩૦ - ર. ૧।।।
૨૪ - ર. ૧।।	૭૨ - ર. ૪।।	૪૦ - ર. ૨।।
૨૮ - ર. ૧।।।	૭૬ - ર. ૪।।।	૫૦ - ર. ૩)।
૩૨ - ર. ૨)	૮૦ - ર. ૫)	૬૦ - ર. ૩।।।
૩૬ - ર. ૨.)	૮૪ - ર. ૫।	૭૦ - ર. ૪।।
૪૦ - ર. ૨.)	૮૮ - ર. ૫।।	૮૦ - ર. ૫)
૪૪ - ર. ૨।।	૯૨ - ર. ૫।।।	૯૦ - ર. ૫।।।
૪૮ - ર. ૩)	૯૬ - ર. ૬)	૧૦૦ - ર. ૬।
	૧૦૦ - ર. ૬।	૧૦૦૦ - ર. ૬૨।।

૪૮] ગાંધી ગ્રામીણા અર્થ સામ સાત અનાન.

૧૬ - ર. ૧)	૧૨૮ - ર. ૮)	૨૪૦ - ર. ૧૫)
૩૨ - ર. ૨)	૧૪૪ - ર. ૯)	૨૫૬ - ર. ૧૬)
૪૮ - ર. ૩)	૧૬૦ - ર. ૧૦)	૨૭૨ - ર. ૧૭)
૬૪ - ર. ૪)	૧૭૬ - ર. ૧૧)	૨૮૮ - ર. ૧૮)
૮૦ - ર. ૫)	૧૯૨ - ર. ૧૧)	૩૦૪ - ર. ૧૯)
૯૬ - ર. ૬)	૨૦૮ - ર. ૧૩)	૩૨૦ - ર. ૨૦)
૧૧૨ - ર. ૭)	૨૨૪ - ર. ૧૪)	

રૂપીઆભારની ધાત.

	સેર	અધોળ	ર.	ભાર	સેર	અધોળ
૧૧ ર. બા.	૦)૦	૦	૨૧	"	૦ ૦	૮
૨	"	૧	૨૨	"	૦ -	૯
૩	"	૧	૨૩	"	૦ -	૧૦
૪	"	૨	૨૪	"	૦ -	૧૦
૫	"	૨	૨૫	"	૦ -	૧૦
૬	"	૩	૨૬	"	૦ -	૧૧
૮	"	૩	૨૮	"	૦ -	૧૧
૧૦	"	૪	૩૦	"	૦	૧૨
૧૧	"	૪	૩૧	"	૦ -	૧૨
૧૨	"	૫	૩૨	"	૦ -	૧૩
૧૩	"	૫	૩૩	"	૦ -	૧૩
૧૪	"	૬	૩૪	"	૦ -	૧૪
૧૫	"	૬	૩૫	"	૦ -	૧૪
૧૬	"	૭	૩૬	"	૦ -	૧૫
૧૭	"	૭	૩૮	"	૦ -	૧૫
૨૦	"	૮	૪૦	"	૧)	૧૬

સમાપ્ત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત.

પ્રિન્ટિંગ યાં માટેની ત્રિવેદિય ચનમાળાના અર્થ.

પુસ્તક ૧ લાના ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫ માના ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨ બાના ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ દુના ૦-૬-૦
પુસ્તક ૩ બાના ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭ માના ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪ થાના ૦-૭-૦	

—: વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુકસોના અર્થ:—

બાળવર્ગની નોટ ૦-૨-૦	છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૬-૦
પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦
બીજીના ,, ૦-૪-૦	ઠગ્યા ૧લીના ,, ૦-૪-૦
ચોથીના ,, ૦-૭-૬	ઠગ્યા ૨લીના ,, ૦-૫-૦
પાંચમીના ,, ૦-૮-૦	ઠગ્યા ૩લીના ,, ૦-૭-૦

“ડિક્શન શિક્ષક”

બાળપોથીનો ૦-૨-૦	ત્રીજીનો ૦-૩-૦
પહેલીનો ૦-૨-૬	ચોથીનો ૦-૪-૦
બીજીનો ૦-૩-૦	પાંચમીનો ૦-૪-૦

દરેક ધોરણના “મુખ્યમણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

હિંદુસ્તાનની સાં બુગોળની પ્રમોતરમાળા ચાર આના,
અઘાપિ બહાર ન પડેલી એવી ગુજરાતના ઇતિહાસની
વાર્તારૂપી રસિક પ્રમોતરમાળા ૭ આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર—મુરત.

